lope de vega

PENTRU ALŢII PROASTĂ, PENTRU EA DEŞTEAPTĂ.

(LA BOBA PARA LOS OTROS Y DISCRETA PARA SI)

COMEDIE ÎN TREI ACTE

Traducere de
MIHU DRAGOMIR

PERSOANELE

ALEXANDRU, fratele ducelui de Florența [1], în trecere prin Urbino.
JULIO, tînăr.
CAMILO, tînăr.
FABIO, bufon.
LISENO, slujitorul lui Camilo.
MARCELO, secretarul Dianei.
DIANA, țărancă.
TEODORA, doamnă.
LAURA, slujitoare.
FENISA, slujitoare.
ALBANO, slujitorul lui Alexandru
RISELO, țăran.
Servitori.

[1] Este vorba de Alexandru de Medici, fiul lui Laurențiu al II-lea; vezi p. 682, n. 1.

ACTUL ÎNTÎI

O pajiște.

Intră Diana, îmbrăcată țărănește.

SCENA I

DIANA

Zău ? Vrei dragoste cu mine,
Tu, țărane necioplit ?
Vrei să-mi spui că nici rușine,
Și nimic nelegiuit
Nu-i în dragoste, și-i bine ?

Nu-s nici eu prea necioplită,
Chiar atuncea cînd vorbesc
Vorbă rea și-afurisită,
Știu că-i lucru omenesc
Dragostea, așa-i ursită.

Doar născute-s din iubire
Toate cîte-au fost și sînt ;
Știu că nimeni pe pămînt,
Cînd iubește, n-are-n fire
Josnicie, necioplire.

Azi, de dragoste n-am vreme.
Iederei în pomi suind
Cu-ncîlcitele ei gheme
Braţul vreau să-i tai la vreme,
Şi pămîntul să-l desprind.

Vreau să rup, în pumnu-mi tare,
Lanţul ce l-a încleştat,
Lanţul verde de frunzare
Care strîns a-mbrăţişat
Ulmii, via-mbătătoare.

Cînd în slavă zori se-avîntă,
Şi de jind, urît sau dor,
Pasărea în zbor îşi cîntă,
Eu aş vrea să fiu o flintă,
Sau, privind-o, s-o omor.

Şi, ţărane ne'nvăţat,
De iubire şi de stele
Vii să-mi spui, cu un oftat ?
Mie, care-am sfărîmat
Cuibu-atîtor filomele ?

Fie-oricine, şi de-oriunde,
Despre-amor nu vreau s-ascult !
Chiar de-n vale v-aţi ascunde,
Doar ecoul de-ar răspunde,
Tot n-aş vrea, nu, să v-ascult.

Sau şi voi mai credeţi poate
Că-s născută-aici în sat ?
Inima ce-n piept îmi bate,
Gîndurile mele toate
Spun că nu-i adevărat.

Simt putere-atîta-n mine
Că, dacă-ar putea, uşor
Să se urce-n înălţime
Gîndurile mele-n zbor
Ar întrece orice nor.

Sînt născută-aici, în munte
Dintr-un tată mut și prost ?
Gîndul ce se zbate-n frunte
În zadar în mine-a fost
Răsădit de cer și munte ?

Clocotește-n mine-o mare,
Singură vorbesc și-ascult,
Și în orice-mprejurare
Simt că nu-s ca fiecare,
Și rîvnesc la mult mai mult.

Ieri (deși mă poate pierde
Îndrăzneala asta-a mea)
Că venea — visam — un vultur
Și cu laurul cel verde
Tîmplele mi-ncununa.

Și mă simt așa pustie
În săracul meu veșmînt,
Că gîndesc că-i nebunie,
Viața s-a-nșelat cu mine,
Sau sînt alta decît sînt.

Vînturi, alergați mai tare,
Nu-ngînați, cu un suspin,
Iarba moale din ponoare ;
Stați și voi din rîs puțin,
Nu mai murmurați, izvoare !

Dacă gîndul meu fierbinte,
Se ogoaie-n reci sudori,
Fiți atunci cu luare-aminte ;
Căci în lumea noastră-s flori
Cei ce par scrîntiți la minte.

Și de-n voia-atotputinții
Ar veni, așa, un gînd

Chip de om să-i deie minții,
În oglindă-atunci privind
Zău, nebuni ar fi cuminții!

Intră Fabio.

SCENA A II-A

Diana, Fabio.

FABIO

(aparte)

După chip și-nfățișare,
Cum mi-a spus un om din sat,
Ea e, după cît se pare,
Nu cred să mă fi-nșelat.

DIANA

Dumneata ce cauți, oare?

FABIO

Caut fata ce se cheamă
Ca Diana[1] cea vestită,
Fiindcă inimi, fără teamă,
De cînd noaptea se destramă
Ea vînează iscusită.
Dumneata ești?

DIANA

Da, eu chiar.

FABIO

Sigur?

[1] *Diana*: în mitologia romană, zeița vînătorii.

DIANA

Sigur.

FABIO

Vino-aproape,
Mîna dă-mi-o.

DIANA

Brațul doar.

FABIO

În statură, vorbă, pleoape,
Pe stăpînu-mi îl văd iar...

DIANA

Liniștește-te.

FABIO

Mi-e gîndul
Răvășit, cînd te privesc.

DIANA

Și ce vrei ?

FABIO

S-asculți cuvîntul
Care vreau să ți-l rostesc.
Totul am să-ți spun, de-a rîndul.
Prea-mărită fii, Diana,
Pîn-acuma doar pădurea
Te-a slăvit, erai ascunsă
Cum e auru-n străfunduri.
Știi că ducele de-Urbino [1],
Ce-i stăpîn pe-aceste-ntinderi ;
Neavînd urmași la scaun,

[1] *Urbino* : vechi ducat italian.

De la fratele-i iubit,
Cezar, şi-a adus nepoata,
Pe Teodora ce-nţeleaptă
E pe cît e de frumoasă.
(Fii, te rog, cu luare-aminte,
Căci nepricepînd acuma
Nu pricepi nici ce urmează !)
În Urbino, toată lumea
A crezut că Teodora
Ducelui va fi urmaşă ;
Áltfel, n-o ţinea aproape.
Şi-ástfel stăpînea Teodora
Peste tot ţinutu-acesta ;
Ducelui i-era oglindă :
El privea la ea într-una.
Lîngă ea, toţi peţitorii,
Principi de Milan [1], de Parma [2]
Şi Plasencia, Ferrara,
Mantua, şi printre dînşii
Cu puteri mai mici şi, totuşi,
Cu nădejdi mai mari (într-una
Îi aflai în preajma ei)
Cei doi cavaleri de-Urbino,
Julio şi cu Camilo,
Parcă-ncurajaţi de dînsa ;
Julio — mai mult o leacă,
Fie că-i vorbea mai dulce,
Sau se potriveau mai bine.
Între-acestea toate, iată,
Ducelui, cînd împlinise
Ani cincizeci, ursita-i rupe
Firul prea subţire-al vieţii.
Vălul ce-l destramă moartea,
Tot ce schimbă sau răstoarnă
Într-un stat, sau într-o casă,

---

[1] *Milan* : e vorba de ducatul Milanului, vechi stat italian, care a fost pe rînd republică şi ducat. În 1535, anexat de Carol-Quintul, a intrat în stăpînire spaniolă, rămînînd dependent de Spania pînă în 1713.

[2] *Parma* : ducatul de Parma şi Plasencia, vechi stat al Italiei de Nord, a cărui capitală era la Parma Nu trebuie confundat cu orăşelul spaniol Plasencia.

Numai faptele ne-arată :
Ástfel se-ntîmplă și-acuma ;
Testamentul ce-l găsiră
Scris de ducele Octavio
Spune că în satu-acesta
Are-o fiică naturală
Ce-i va fi moștenitoare.
Cînd citit-a testamentul,
A rămas Teodora stană ;
Julio-și pierdu și graiul,
Iar Camilo-a prins nădejde
Nefiindu-i drag Teodorei,
Că va fi stăpîn pe-Urbino
Dacă vine-o altă fată.
Căci — cu toate că dovada
Nu era prea grăitoare —
Se părea că ea pe Julio
Îl iubește mai degrabă.
Ástfel, splendidă Diana,
Toată Curtea se frămîntă
Împărțită-n două taberi :
Cearta este-atît de-aprinsă
Că părea că numai arma,
Forța, va numi dreptatea.
Dar, venind în miezul certei
Tîmpla albă-a nobilimii,
S-a mai potolit Teodora,
Fúria i-au mai înfrînt-o.
Și au hotărît de-ndată
Să își caute stăpîna,
Dîndu-i grijă lui Camilo
Care se și vede duce,
În Urbino, lîngă tine.
Și sperînd că mîine, poate
Alte-ncurcături s-or naște,
Julio ar vrea s-o știe
Pe Teodora și mai mîndră,
Deși tu vei fi la Curte.
Eu, crescut pe lîngă duce,
Fără nume sau avere,
Doar cu soarta mea sărmană

M-am slujit cît m-a dus mintea,
De-a stăpînilor plăcere;
Deși nu-s lipsit, Diana,
De virtuți și-nvățătură.
Și, cinstind domnescu-ți sînge
Moștenit de la Octavio,
Am venit nu pentru-a-ți cere
Vreo favoare, pentru vestea
Că domni-vei în Urbino,
Veste ce ți-am dat-o-ntîiul
Cînd erai încă ecoul
Ăstor munți bătrîni, și codri,
Ci aș vrea să-ți dai doar seama
Ce primejdii te așteaptă
Fără nici o apărare
Între-atîți dușmani la Curte.
Spun că n-are drept Camilo
Să rîvnească înspre tine,
Cînd atîția prinți de seamă
Azi se uită spre Urbino.
Cine se-ndoiește, oare,
Că Teodora, ca și Julio,
Nu vor încerca, din ură,
Să te-nlăture prin moarte?
Tu privește-n față totul
Și, dacă va fi nevoie,
Hotărăște cum te aperi.
Rog iertare-acum, Diana,
Că ți-am spus acestea toate,
Însă cred că firea-ți bună
Va înfrînge-mpotrivirea.
Iată, se aude-un tropot,
Glasuri sună,-mi dau de veste,
Vin trimișii de la Curte.
Nu mai pot să stau cu tine,
Vreau să nu mă vadă nimeni,
Pentru ca să-ți stau alături,
Mîine, fără să mă știe.
Ceru-l rog să te ajute,
Să lovească trădătorii,
Să-ți ajute în dreptate,

Să-ți aducă fericirea,
Și să-ți apere-inocența.

Fabio iese. Intră Camilo cu o suită, țăranul Riselo și Liseno, slujitor.

SCENA A III-A

Diana, Camilo, Riselo, Liseno, suita.

RISELO

Iat-o pe fata cea mult-căutată,
Satul întreg o cunoaște.
Fetei, țăranul Alcino i-e tată,
Iat-o-n pădure cum vitele-și paște

DIANA

(aparte)

Minte, acuma te rog mă ajută !
Proastă să par, și-n creștet bătută ;
Asta mi-e calea spre ținta măreață...

LISENO

Dragi cavaleri, privind-o la față
Poți să nu-ți spui
Cît noroc se ascunde-ntr-o moarte ?

RISELO

Nici nu visează, desigur, ce parte
Viața i-așterne de-acum înainte !

DIANA

(aparte)

Ăsta-i Camilo. Cu luare aminte
Vorba și-adună, privește spre mine,
Parcă ar merge, dar spada îl ține.

CAMILO

Azi spre tăcere nimic nu mă-ndeamnă
Grăbit să vă aflu, și-aflîndu-vă, doamnă,
Plecat vă aduc, deci, salutul, ducesă !
O, nu vă speriați de noutate.

DIANA

Ei na, ce se-ntîmplă, jucați ca-ntr-o piesă,
De mine vreți joc a vă bate ?
„Ducesă" mi-ai spus și nu căpățînă ?
Un chef de vînat cumva de vă mînă,
Mai știi, nu mă credeți o sălbătăciune ?

CAMILO

(aparte)

Credeam că doar figura îi e necioplită
Dar poate-a moștenit virtuți străbune
Și-o inimă, măcar, deosebită.

LISENO

Dar dacă-s pe-aicea și alte Diane ?

CAMILO

Ea e Diana, ciobane ?

RISELO

Alta, Diana la fel să îi spuie,
În satul nostru nici n-a fost, nici nu e
Și-i singura fată ce-o are Alcino.

CAMILO

Și-asta să fie ducesă-n Urbino ?

RISELO

Dar ce-i, cavaleri, nu vă place ?

CAMILO

Să-mi placă ? Ei, drace !

RISELO

Doamne, dar ce nu vă place la ea ?

CAMILO

Gura rînjită, și mîna ei grea,
Și-apoi mișcările ei cam năuce,
Nu-s moștenite de fel de la duce.

RISELO

La vorbă, e mult mai isteață,
Decît o socoți,
Că-ntrece avocații-n Bologna, pe toți.

CAMILO

Ducele nostru-a murit, doamna mea !

DIANA

Ei, și ce-mi pasă ? Dar dacă-i așa
Faceți-i slujba.
Eu nu știu nimic din popie.

CAMILO

Ducele însă vi-i tată...

DIANA

Auzi ce prostie !
Mie Alcino mi-e tată !

CAMILO

(aparte)

Acuma
Văd că-n prostie se-ntrece cu gluma,
N-am bănuit-o degeaba !

LISENO

Și ce-i,
Nu-i de mirare, cu creșterea ei...

CAMILO

Sigur, mai mare minune-ar fi fost
Stînd în pădure, să nu crească prost,
Doar printre fiare-a știut să se plimbe.
Însă-n curînd va porni să se schimbe,
Viața la Curte-i va da frumusețe și grații.
Mîna cu toții, prieteni, deci dați-i!
Doamnă, uitată să fie pădurea.
Mergem acum la Urbino.

DIANA

Aiurea!

CAMILO

Doamnă, ducatul l-aveți moștenire.
Soarta v-a dat din belșug fericire,
Tronul în cale acuma vă iese.

DIANA

Oare-s născută din neam de ducese?

CAMILO

Sigur! A vrut-o norocul...

DIANA

Bine! O clipă! Cămașa să-mi iau,
și cojocul,
Unul pe cinste, cu-albastru-nflorat...

CAMILO

(aparte)

Of, ce trăsnită!

LISENO

Trăsnită, curat !

CAMILO

Doamnă, la Curte găsi-veţi oricînd
Rochii şi haine, şi nu doar un rînd.
Doamnă, trăsura v-aşteaptă, uşoară !
Vrem în Urbino s-ajungem deseară,
Nu vrem să pierdem o clipă măcar.

DIANA

Nu, cavalere ! Eu am un măgar...

RISELO

Bine, dar eşti o ducesă de-Urbino...

DIANA

Dacă îţi place, în locul meu vino...

CAMILO

Mergem, ducesă.

(Aparte.)

Ce dezamăgire !

LISENO

Halal ducesă !...

DIANA

Spune-i, Riselo,
Dacă îl vezi în pădure pe-Alcino,
Cum că eu astăzi mă duc la Urbino :
O zi ducesă vreau să m-arăt,
Însă pe mîine sosesc îndărăt.

Diana, Camilo, Liseno, Riselo, suita ies

SCENA A IV-A

O sală la palat.

Intră Teodora și Julio.

TEODORA

Se zbătea Camilo bine
Fata s-o apuce-n mînă.

JULIO

O, Teodora! Știe-oricine:
Șiretenia îl mînă.

TEODORA

Ducele-a lăsat, se știe,
Testament, cu grijă mare,
Ca țăranca să îi fie
Singura moștenitoare,
Dar mă-ntreb: de ce ascultă
Nobilimea din Senat
Marea, groaznica insultă
Ce se-aruncă pe ducat?
Legea n-o cunosc în toate,
Însă cred că mă-nțelegi:
Cred că-i áltfel de dreptate
Pentru prinți și pentru regi.
Deși legea este dată
Tuturor la fel, egală,
Este drept să se abată
Cînd familia-i regală.
Ducele privea cu ură
— Faptul nu îl știm doar noi —
Dragostea fără măsură
Ce ne leagă pe-amîndoi.
Fiindcă ducele de Parma
Nu putea a-i fi urmaș,
Testamentu-i fuse arma
Răzbunării lui de laș.

JULIO

Ne-a lovit ca să ne doară
Și-n pornirea-i nebunească
Nici n-a fost nebun, ci doară
S-a gîndit să ne-njosească.
Și, lăsînd deoparte gluma,
Oare, n-am avut dreptate?
Nu vedem la față-acuma
Ce stăpînă-i în cetate?
Dar, deși e ocrotită
De Camilo și Senat,
Vorba ei de necioplită
N-o să-i cruțe neapărat
Viața — de! — ca mîine moare...
Moartea n-o poți alunga...
Și din astă întîmplare
(Care stă-n puterea ta)
Dacă iar vin prinții noștri.
Parma, Mantua, Milan —
Nu vor mai putea să țeasă
Împotriva ta vreun plan.
Vreau ducatu-al tău să fie,
Sau, îți jur, mai bine mor.

TEODORA

Da, eu vreau să-ți fiu soție,
Împotriva tuturor.

Intră Fabio.

SCENA A V-A

Aceiași, Fabio.

FABIO

Doamnă, iată-acuma vine
Și ducesa, doamna mea.

TEODORA

Cine e? Țăranca?

FABIO

Da.
Nu vă supărați pe mine.

TEODORA

Ce fel e?

FABIO

E o femeie
Ce-a crescut printre copaci.

JULIO

Pentru Dumnezeu, dar ce e?
Griji de ce mereu îți faci?
Tronul n-o să-l moștenească
Din senin așa un soi...

FABIO

Pînă să se lămurească,
Sceptrul îl deținеți voi.
Dar măcar pentru prostime,
Și Camilo, doamna mea,
Zău, acum primește-o bine.
Sceptrul nu ți-l vor lua.

Teodora, Julio și Fabio ies. Intră Camilo, Liseno, suită, împreună cu Diana, în haine de doamnă.

SCENA A VI-A

Camilo, Liseno, Diana, suita.

CAMILO

V-a plăcut, alteță, oare,
Prin oraș?

DIANA

Da, m-a-ncîntat!
Doar atît că la intrare
Din senin parcă-a tunat.

CAMILO

Tunurile-au prins să bată,
V-aduceau al lor salut...

DIANA

Dar cu fulgerele-odată
Zău că stele am văzut!
Cînd acasă-n sat la noi
Trage clopotaru-n dungă,
Norii de pe cer i-alungă,
Cîntă broaștele-n zăvoi...

CAMILO

Sigur.

(Aparte.)

Cîtă ignoranță!
N-am crezut așa ceva!

DIANA

Casa aia de faianță,
Ce ascunde oare-n ea?

CAMILO

E palatul vostru,-alteță!

DIANA

E al meu? Ce mai căsoi!
Ar putea în el să-ncapă
Turme de măgari și oi.

CAMILO

Veţi vedea-ncăperi frumoase
Cu tablouri şi perdele,
Cu tapete de mătase,
Şi cu stofe de-aur, grele,

DIANA

Şi-ăsta ?

CAMILO

Ceas. Arată ora.
Tocmai a bătut de două !

DIANA

Pentru mine şi Teodora !
Bate pentru amîndouă.

CAMILO

Bun răspuns !

LISENO

Şi nimerit !

DIANA

Cine-i colo, lîngă vază,
Stînd în colţ, aşa, smerit ?

CAMILO

Ăsta-i îngerul de pază.

DIANA

Cred c-avem de el nevoie
Dar nu-i o prostie, oare ?
Dacă-l ţii în frig şi ploaie
Cum să-ţi deie apărare ?

CAMILO

N-o-nțeleg.

LISENO

Nici eu.

Apare Fabio.

SCENA A VII-A

Aceiași, Fabio.

FABIO

Ducesă,
Doamna Teodora vine
Și-n întîmpinare-ți iese.

CAMILO

(aparte)

Cînd o văd, turbez de-a bine...

LISENO

Fiindcă-o știe necioplită,
Teodora se răzbună.

Intră Teodora și Julio.

SCENA A VIII-A

Aceiași, Teodora, Julio.

TEODORA

Doamnă, fiți binevenită
În cetatea-vă străbună.

DIANA

Doamnă, tocmai le spuneam
Că pe-asinul meu călare,
Mult mai bine eu veneam,
Şi-ajungeam la prînzul mare.
Dar pe căi de care pline,
Colbuite şi umblate,
M-au tîrît ca vai de mine
Într-o casă-n patru roate.
Daţi-mi mîna cea subţire
S-o sărut întîia oară.

TEODORA

Asta ce-i ?

CAMILO

Este vorbire
Înflorită, de la ţară.
Nimeni cred că nu se naşte
Învăţat pe-acest pămînt.

TEODORA

(către Julio)

Tu ce spui ?

JULIO

Că se cunoaşte :
Suflet, trup, tot una sînt.
Nu-ţi mai face griji o sută,
Totu-i simplu, n-ai văzut ?
Şi în lupta începută
Ea prin sine a pierdut.
Tot ce-i drept, o să rămînă !
Fiindcă nu e drept să fie
În Urbino o stăpînă
Neînstare de domnie.

TEODORA

Deznădejdii i-am pus capăt.

DIANA

Mîndră sînteți, doamna mea!
Dar spunéți-mi, am să capăt
Și eu rochii tot așa?

TEODORA

Doamnele vă vor răspunde
Aducîndu-vă de-ndată
Rochii și gateli.

DIANA

De unde?

TEODORA

(aparte)

Ce prostie qogonată!

(Tare.)

Vreți să vă vedeți palatul,
Colindînd prin săli cu mine?

(Aparte.)

Într-un han murdar, sau altul,
S-ar simți cu mult mai bine!

JULIO

(aparte)

Sau un grajd!

CAMILO

(aparte)

Am fost tîmpit!

FABIO

(aparte)

Eu am fost nebun și piază!

(Tare.)

Iată, fetele-au venit!

Intră Laura și Fenisa, slujitoare.

SCENA A IX-A

Aceiași, Laura, Fenisa.

TEODORA

Laura, tu ondulează
Buclele alteței-sale
Iar, Fenisa, tu, apói
De la creștet pînă-n poale
Rochia-n aur s-o înmoi.

LAURA

Doamnă, treaba ni-i frumoasă,
Știm ce-avem noi de făcut.

DIANA

Cînd am să mai ies, acasă,
Cu gînsacii la păscut,
Ce-am să mă încurc în moațe!

TEODORA

(aparte)

Ce ducesă ne-ai adus!

CAMILO

(aparte)

Dracu de-ar mai lua-o-n brațe!
Altceva nici n-am de spus!

TEODORA

Voi rămîneți.

(Aparte.)

Vino-ncoace,
Julio, nu fi ursuz!
Rîsu-a prins în ochi să-mi joace,
Nici nu știi cît mă amuz!

Teodora și Julio ies.

SCENA A X-A

Diana, Camilo, Liseno, Fabio, Laura, Fenisa, suita.

CAMILO

Doamnă, astăzi în palat
Timp aveți pentru odihnă.
Despre trebile de stat
Vom vorbi apoi în tihnă
Cît voiește-alteța-ta.

DIANA

Nu mă-ntorc în sat la mine?

CAMILO

Nu, pînă nu vom vedea
Totul hotărît cu bine.

Camilo, Liseno și suita ies.

SCENA A XI-A

Diana, Fabio, Laura, Fenisa.

DIANA

Domnule, o clipă!

FABIO

Eu ?

DIANA

Vreau să mai schimbăm o vorbă.
Doamne slujnice, vă rog
Pregătiți acum odaia.
Asta e porunca mea.

LAURA

Noua voastră-nfățișare,
Căpătată la palat,
Noi minuni va face-alteță !

Slujitoarele ies.

SCENA A XII-A

Diana, Fabio.

DIANA

Cine ești tu, om-cometă
Care-n scurte fulgerări,
Ai tăiat căi de lumină
Răsărit legînd de-apus ?
Tu, în cartea vieții mele
Ai stîrnit, ca în icoane,
O imagine ce-n față
Mi-a crescut ca-n zeci de ani.
Cine ești tu ce trezit-ai
Către năzuinți înalte
Gîndurile-mi adormite
Printre codrii cei stîncoși ?
Cine te-a-ndemnat la sfatul
Ce mi-a folosit acuma
Ca să-i pot juca Teodorei
Jocul care-o va-nșela ?
Mintea mea, fără de tine,

Cît de limpede-ar fi fost,
Ar fi ațîțat vrăjmașii,
Ura lor ar fi crescut-o.
De vorbeam cu mintea-ntreagă,
Viața mea, și țara-aceasta,
Ar fi fost o jucărie
În puterea lor unită.
Prefăcuta neștiință
Trebuie s-o joc întreagă
Viața să-mi feresc, și țara;
Mai tîrziu vorbi-voi áltfel,
Limpede, ca ei să vadă
Cum dintr-un ogor cu pietre
Răsărit-a-nțelepciunea.
Dar nu-i minte omenească
Singură să facă totul.
Tu, cu pașii tăi cei sprinteni,
Sol cinstit al vieții mele,
Și imbold al Celui Mare
Pentru mine, în primejdii,
Sfetnic îmi vei fi de-acuma.
Eu n-am altă-ajutorare,
Și mă-ncred de-acum în tine
Căci prea-bine am văzut
Cît de-aproape-mi stai de veghe.
Cine ești, nu-ntreb acuma
Căci mi-ai spus povestea vieții,
Fabio, mai înainte.
Și gîndind că duioșia
Și-a găsit în piept la tine
Adăpost atît de nobil,
Tu vei fi busola care
Nava mea o va conduce.

FABIO

Doamnă, marea furtunoasă
Unde, cu o luntre-ngustă
Ai intrat să-ți cerci norocul,
Marea asta furioasă
Bîntuită-adînc de patimi,

Bolta cerului atinge.
De-un cîrmaci aveți nevoie
(Eu vorbesc cinstit, pe față,)
Un viteaz, trecut prin multe,
Ca să nu se-nece luntrea.
Dacă vă-ncredeți în mine
Veți scăpa, de nu, zadarnic
Veți cerca prin fapte bune
Să răpuneți toți vrăjmașii.

DIANA

Fabio, te vreau alături,
Și cînd spun aceste vorbe,
Fii încredințat că-ntr-una
Te voi asculta. Și-acuma
Să vedem. Ce trebi ne-așteaptă.

FABIO

Doamnă, au mai fost femei
Ce-au condus chiar și imperii,
Dar cu zbateri uriașe,
Sau sfîrșind prea rău, sau poate
Cu mijloace sîngeroase
Ce nu pot fi nouă pildă.
Dacă nu găsim de-ndată
Un bărbat isteț, și care
Într-ascuns să vă ajute,
Nu veți fi Semiramida,
Nici slăvita Cleopatra [1].

DIANA

Cred că nu e bun Camilo.

FABIO

Nu-i Camilo cavalerul
Pentru gîndurile mele.

---

[1] *Cleopatra* : vezi comedia *Vitejiile Belisei*, p. 511, n. 2

DIANA

Care gînduri ?

FABIO

Vreau bărbatul
Căreia să-i fiţi soţie,
Întrecînd chiar pe-Alexandru [1].

DIANA

Bine, hai să ne-nţelegem :
Fabio, tu cauţi omul,
Şi pe-ascuns l-aduci la Curte ;
Dacă-mi place-nfăţişarea,
Cît îţi place vitejia,
Vom porni tustrei la treabă
Să-i învingem pe vrăjmaşi.
Dar, ia seama, că rămînem
Înţeleşi în felu-acesta :
Soţ de-l iau pe toată viaţa,
Între noi va fi-mpărţit :
Tu să ai din el viteazul,
Iară eu să am bărbatul.

FABIO

Ai şi gust, şi-nţelepciune :
Nu ca unele femei
Care, cînd vesteşte tatăl
Că le-ar fi găsit un soţ,
Cu nespusă uşurinţă,
Parc-ar fi doar pentru-o zi,
Nu pentru o viaţă-ntreagă,
Se mărită, făr' să vadă
Dacă-albastru e, sau roşu :
Şi de-aici vine-obiceiul
C-ale soţului mari sarcini,
Grija, greul, le duc alţii.

[1] *Alexandru* : vezi comedia *Fata cu ulciorul*, p. 492, nr. 1.

DIANA

Du-te, căci ne văd curtenii.
Cerul să-ţi îndrepte paşii.

FABIO

În curînd îţi voi aduce
Un bărbat.

DIANA

Nu-mi spui pe cine ?

Diana şi Fabio vorbesc din pragul uşilor, pregătindu-se să plece.

FABIO

Nu ştiu încă. Stai şi-aşteaptă,
Chiar acum mă duc să-l fabric.

DIANA

Dar viteaz !

FABIO

Ca un Orlando [1].

DIANA

Nobil vreau.

FABIO

Va fi un rege.

DIANA

Generos.

FABIO

Un Alexandru.

---

[1] *Orlando* : vezi comedia *Vitejiile Belisei*, p. 512. n. 1

DIANA

Şi vestit.

FABIO

Achile, Cezar [1]...

DIANA

Înţelept.

FABIO

Dar şi puternic.

DIANA

Tînăr ?

FABIO

Asta mai ales.

DIANA

Te aştept.

FABIO

Mă duc îndată
Şi-am să-ţi caut bine soţul,
Ca şi cînd din lut l-aş face.

Diana şi Fabio ies.

SCENA A XIII-A

O cîmpie.

Intră Alexandru, Albano şi slujitori.

ALEXANDRU

Minunată-i vînătoarea !

---

[1] *Cezar* : vezi comedia *Moiturile Belisei*, p. 228, n. 1.

ALBANO

Bine-ai spus.
Din Florența la Urbino, prin păduri,
Făr-oprire vînătoarea ne-a adus.

ALEXANDRU

Spune-i dulce zvon, de vrei, din mii de guri,
Din izvorul ce din peștera de sus
Drumu-adînc își taie-n vale, cu securi,
Stînjenelul și-albul crin ce se îndoaie
Parcă-arată a Dianei baie.
O, cîmpii, de cer trimise nouă-n dar,
Necrezută, unică răsplată ;
Omului nu hrană îi aduceți doar
I-alinați și greutatea vieții, toată ;
Omul trist și-alungă gîndu-amar
În priveliștea aceasta minunată,
În palatele clădite de diluviu,
Mai mărețe decît gîndul lui Vitruviu [1].
Ici și-naltă-o stîncă aspra-i frunte,
Parcă bolta-ntreagă o sfidează,
Colo piere, retezat, mărețul munte
Și-n abisuri temeliile-și așază.
Unde-i poarta mîndră să înfrunte
Armonia dorică, ce luminează,
Aste stînci regești ce-și pun cununi
Din ghirlănzi de tamarisc și de aluni ?
Ceru-nsingurat și-a pus veșmîntul,
Lan suav de flori ; aromitor,
Și-n lumină îmbătat, pămîntul
Lan de stele-i pur și lucitor.
Rîul își prelinge-n vale cîntul
Ca arcuș unei privighetori,
Trilul ei în plînset se adapă,
Se-oglindește în nisip și-n apă.

[1] *Vitruviu* : arhitect roman din secolul I e.n.

ALBANO

Cred că înălțimea-voastră-ar vrea
Pustnic să rămînă-aici.

ALEXANDRU

Se poate
C-amintindu-mi de Florența mea
Să îmi placă în singurătate.

ALBANO

Știu...

ALEXANDRU

Și dacă Neapole-ar putea
S-aibă-asemănare între toate,
Doar Florența dac-ar fi în stare.
Dar, iubind, mai stai și-n depărtare...

Intră Fabio.

SCENA A XIV-A

Aceiași, Fabio.

FABIO

(aparte)

Oare chiar m-am rătăcit pe drum ?
Nu către Florența merg, o văd prea-bine.

ALBANO

Dinspre-Urbino vine-un om acum.

FABIO

Din păduri spre cîmp coboară-oricine.

ALBANO

Hei, ce cauţi, omule ?

FABIO

Păi, nu ştiu cum
Cred c-am nimerit pe căi străine.

ALEXANDRU

Fabio !

FABIO

Stăpîne, slavă ţie !

ALEXANDRU

Mă încred în vechea prietenie.

FABIO

Bine că greşeala mea e-nspre noroc !

ALEXANDRU

Cînd Florenţa mea ai părăsit
M-ai uitat, ingratule !

FABIO

De loc.
Soarta tristă m-a cam urgisit.
Iar se-aprinse al nădejdii foc
Cînd, stăpîne, m-ai adăpostit.
Fără tine, n-a putut nimic
Mîna grea a fratelui tău mic.
În Urbino, încă temător,
L-am slujit pe duce, răposatul ;
Şi-am crezut că eşti răzbunător,
Cum prea-bine îmi ştiam păcatul.

Un dușmán viteaz și-ncrezător
Spada-și spală-n sînge.

ALEXANDRU

Vorbă rea cu mine n-ai nici una.
Înțeleptul iartă-ntotdeauna.
Și-ncotro te duci ?

FABIO

În căutare.
Vreau un soț, și pentru-o doamnă-anume,
Dar aci-n pădure, pe cărare ;
Văd că vremea doar mi-o pierd, cu
glume...

ALEXANDRU

Cunoscută-i ?

FABIO

Doamna poartă-un nume
Princiar.

ALEXANDRU

Și cum o cheamă, oare ?

FABIO

E o taină.

ALEXANDRU

Taină ?

FABIO

Da, nu poți s-o știi.

ALEXANDRU

Caută, atunci, și nu vorbi.

FABIO

Cred că doamna poate fi soție
Și-unui frate-al unui mare duce.

ALEXANDRU

Eu-s acela ! Du-mă...

FABIO

Nu se știe
Ce noroc de mînă-o să te-apuce !
Poate n-am vorbit așa-n prostie...
Să ieșim mai bine la răscruce,
Și să-ți spun.

ALEXANDRU

Hai, spune vreo minciună.

FABIO

Nu !

ALEXANDRU

Hai, zi-i !

FABIO

Și iată-ți soarta bună...

Alexandru, Albano, Fabio și slujitorii ies.

SCENA A XV-A

Teodora, Julio.

TEODORA

Nici puteam ca să-mi doresc
Altă vrere de ursită !

JULIO

Inima mi-e fericită,
Cîntă, ți-o mărturisesc.

TEODORA

Iar Camilo-a amuțit,
Cît e de neliniștit.
Dar desigur că își spune
Că, o dată cununat,
Nu Diana va conduce,
El va fi stăpîn în stat.
Și mă tem că ea e gata
Ca să ia orice bărbat.

JULIO

Cam la fel și mie-mi pare,
Și, dacă s-ar întîmpla,
Cum e ea, neștiutoare,
Pe-amîndoi ne va costa.
Deci, atenție ! Și mare !

TEODORA

Nu-i nimic prea încurcat :
Dacă inima-i pricină,
Tot de-acolo o să vină
Și răspunsul așteptat.
Multe prost s-au măritat ;
Cum o fi cel ce-o s-o ia ?

JULIO

Eu cred că la fel cu ea.
Dar mai am un gînd, Teodora.

TEODORA

Da ?

JULIO

Să-i spui — găsești tu ora —
Lucruri înspăimîntătoare
Despre toți bărbații.

TEODORA

Oare ?

JULIO

Cînd Camilo o să-i spuie
Tot amoru-nflăcărat,
Mintea ei — oricîtă nu e —
Să-l respingă, ca bărbat,
Și-n măreața ei prostie
Să nu vrea căsătorie.

TEODORA

Da, ideea-i înțeleaptă,
Dar, de ce nu te gîndești,
Firea are-o cale dreaptă,
Slăbiciuni sînt, omenești ;
Dacă se va-ndrăgosti,
Ce rost are-a-i mai vorbi ?

JULIO

Ce pierzi, oare, încercînd ?

TEODORA

Nu, nimica. O voi face
Deși dragostea oricînd
Se arată unde-i place.

JULIO

Și de ce altfél să fie ?

TEODORA

Dragostea e-o nebunie,
Te silește să iubești
Tocmai inima pustie.
Fiara nu știe povești,
Dar iubește cît o mie.

Intră Diana, Laura și Fenisa.

SCENA A XVI-A

Aceiași, Diana, Laura, Fenisa.

DIANA

Bine-mi șade ?

TEODORA

Minunat !

DIANA

Vezi ce-mi strălucește-n păr ?
Laura l-a-nvălurat,
Depănîndu-l, des, cu fierul.
Dar cînd am aflat că fierul
Era-ncins, roșit în flăcări,
Am dat buzna din odaie
Și-am fugit prin săli, țipînd.
Ia priviți cîte nimicuri
Peste piept mi-au presărat !

JULIO

Doamne, ce frumoasă sînteți,
Ca un înger.

DIANA

Păi, te cred.
Hai, mai spune-mi-o o dată,
Dar, așa, ca pe la noi.

JULIO

Sînteți splendidă, alteță !

DIANA

Vrei să ne căsătorim ?

TEODORA

Doamnă, să nu spuneți asta !
Să vă temeți de bărbați !

DIANA

Și de ce, mă rog ?

TEODORA

Sînt răi !

DIANA

Eu ziceam că-s buni. Dar tata,
Ducele, n-a fost bărbat ?

TEODORA

Sigur, doamnă.

DIANA

Păi atuncea,
Dacă l-a iubit și mama,
N-a fost rău de loc, ci bun.
Sînt femei care-și fac pruncii
Fără de bărbat ?

TEODORA

Nici una !

DIANA

Păi atuncea tot sînt buni
La ceva și ei pe lume !

TEODORA

Dar femeile de vază
Trebuie să-i ocolească.

DIANA

Și, de fug, ce mai scofală ?
Nu le-ajung din urmă ei ?

JULIO

(aparte)

(Ce vicleană răutate !)

LAURA

Da, pe culmile prostiei !

DIANA

Hei, Fenisa !

FENISA

Da, stăpînă !

DIANA

Cînd vă tot priviți oglinda,
Cînd vă înfoiați în rochii,
Cînd vă inelați tot părul,
Cînd cu mîna faceți semne,
Cînd vă dezbrăcați mantía,
Cînd vă arătați pantofii,
Că nu le-ar lipsi desigur
Decît sfori cu clopoței,
Astea toate sînt făcute
Să v-ascundeți de bărbați ?

LAURA

Nu, stăpînă, noi nu spunem
Că-i disprețuim ! Atîta
Vrem : să ne căsătorim.

DIANA

Cînd de Sfînt Ion, în noapte,
Așteptați, fără un murmur,
Vorbă s-auziți pe uliți,
E pentru bărbați, sau sfînt ?

FENISA

Doar pentru bărbați, stăpînă.

DIANA

Cînd ieșiți la preumblare
Fudulindu-vă în fuste,
Și chemînd să vă-nsoțească
Cîte-un tînăr arătos,
E pentru femei, sau numai
Ca să placeți la bărbați ?

LAURA

Ca sosită de la țară
Cred că știți cam multe...

DIANA

Eu
Sînt pentru bărbați, desigur.

TEODORA

(aparte, către Julio)

I-a făcut Camilo curte.

JULIO

(la fel, către Teodora)

Doamnă, cred și eu la fel.

TEODORA

Vine.

JULIO

Vrea să-și bată joc ;
Printre-atîția cavaleri,
Vine numai ca s-o vadă...

Intră Camilo, Liseno, Alexandru, Albano și Fabio.

SCENA A XVII-A

Aceiași, Camilo, Liseno, Alexandru, Albano, Fabio.

ALEXANDRU

Fabio, ne-or recunoaște ?
Stînd atît amar de vreme
Lîngă frate, Cardinalul,
În cetatea sfîntă-a Romei,
Cred că nu mai știu de mine.

FABIO

Trage gluga peste-obraz,
Ca să fim, mai bine, siguri
Că nu te cunoaște nimeni ;
Ea, Diana, e-o femeie
Simplă, și cum toți în preajmă
Sînt atenți la tot ce face,
Spun ca ea, numai din buze,
Nu respectul cuvenit.

ALEXANDRU

Nu mi-ai arătat-o, încă,
Dar o recunosc, din toate,
După gest și după umblet.

FABIO

Da, nu-i greu s-o recunoști.
Cum îți pare ?

ALEXANDRU

Te împinge
Către dragoste și milă.

FABIO

Eu mă duc, dacă-mi dai voie,
Și-am să-i spun că te-am adus.

ALEXANDRU

Fii atent.

FABIO

O, sînt.

ALEXANDRU

Să nu-i
Spui nimica despre mine ;
Cînd va trebui, i-om spune.

FABIO

Cum îți pare, nu-i frumoasă ?

ALEXANDRU

Despre genii și prieteni,
Și pictură, și femei,
Să nu-ți spui părerea-n pripă.
Un prieten, te înșală.

Geniul e prea nou în toate.
La pictură, ţi se cere
O pricepere anume.
Iar femei, sînt multe care...

FABIO

Înţeleg ce vrei să-mi spui.

ALEXANDRU

...Sînt frumoase dar n-au suflet.

FABIO

Însă în fiinţa-aceasta
E-armonie. Eu mă duc.

ALEXANDRU

Eu te-aştept, şi-s mulţumit
De-nţelegerea ta, Fabio.

FABIO

Hai, zîmbeşte ; plec acuma :
Fii, te rog, cu luare-aminte...

CAMILO

Eu sînt uluit, Liseno,
Cum se poate frumuseţea
S-aibă-n ea numai prostie...

LISENO

Sînt şi arbori fără fructe
Care cresc înalţi şi zdraveni.

DIANA

Sfetnicu-a venit acuma.

(Aparte.)

Vreau să-i pot vorbi în taină,
Căci îmi spune-acum prin semne
Ce-nțeleg și fără ele.
Dacă mai rămîn aicea
Printre-atîția domni de Curte,
N-am să pot să le vorbesc
Ca și cînd nu i-aș cunoaște.
Trebui' să-i învăț pe nume :
Julio, Camil, Liseno,
Laura și Teodora...
Dumneavoastră ? Eu nu cred
Să vă fi văzut vreodată !

FABIO

Doamnă, sînt un scutier
Al alteței...

DIANA

Cum te cheamă ?

FABIO

Am un nume care-ncepe
Ca un cînt de orgă : Fabio.

DIANA

Ești bărbat ?

FABIO

Da, pot să fiu
Dacă vrea alteța-voastră ;
Căci, la fel cu Cel-de-sus,
Prinții pot bărbați să facă.

DIANA

De bărbați, mi-a spus Teodora
Să mă tem, sînt trădători.

FABIO

Eu sînt credincios, alteţă.

DIANA

(aparte, către Fabio)

Ce-i cu omul ?

FABIO

L-am adus.

DIANA

Care-i, dintre ei ?

FABIO

E-acela
Ce, ferindu-se de tine,
Îşi acoperă cu gluga
Ochii, fruntea şi obrazul.
L-ai văzut ?

DIANA

Îl văd acuma.

FABIO

Cum îţi place ?

DIANA

După ce
Voi vorbi cu el, voi spune
Dacă mi-a plăcut, şi cît.

FABIO

El mi-a spus la fel de tine.

DIANA

Cred, atunci, că-i înțelept.

FABIO

Cînd am început să-l caut
Parcă asta ne-a fost vorba :
Tu s-alegi înfățișarea,
Iar eu, doamnă,-nțelepciunea.
Cum îl vezi ?

DIANA

Așa și-așa...
Spune-mi, dar înfățișarea
Mea i-a fost, oare, pe plac ?

FABIO

Păi... așa și-așa...

DIANA

Prea-bine.
Te răzbuni ? Și cum îl cheamă ?

FABIO

Nu mi-a spus.

DIANA

Cum ? Te-ai prostit ?
Vrei ca unul fără nume
Soț să-mi fie pentru-o viață ?

FABIO

Numele-l va spune singur.
Sînt cinstit cu amîndoi.

DIANA

Vreau să-l văd mai de aproape.

FABIO

Este-un tînăr foarte chipeș.

DIANA

Teodora !

TEODORA

Scumpă doamnă !

DIANA

Mă cam plictisește Curtea !
Cînd eram la mine-acasă
. . . . . .[1]
Eu mîncam cînd mi-era foame ;
Trec pe la bucătărie
Să mănînc, ca-n sat la mine.

TEODORA

Doamnă, nu vă obosiți !
Stați puțin, alteța-voastră !

DIANA

Mă opresc puțin, Teodora,
Să privesc la domnii ăștia,
Vreau să-i văd îndeaproape.
Ce primejdii au, ce farmec,
Că le știu mereu de frică ?

Diana pleacă uitîndu-se la Alexandru. Toți o însoțesc. Rămîn numai Alexandru și Fabio.

---

[1] Text lacunar.

SCENA A XVIII-A

Alexandru, Fabio.

FABIO

Singuri am rămas, stăpîne,
Spune-mi tot ce crezi, acuma,
Fiindcă la-nceput mai lesne
Orice rău se lecuiește.
Zău, nu te silește nimeni.
I-am ascuns, cum ne-a fost vorba,
Numele și rangul tău,
Și puteam ușor s-o-nduplec
Doar spunîndu-i : e-Alexandru,
E din neamul de Medici [1],
Frate-al Ducelui cel Mare,
Din Florența, și-nrudit
Chiar cu Franța, om ce-n lupte...

ALEXANDRU

Fabio, de-ajuns. Mai bine
Să vedem cum să m-apropii
De Diana pe ascuns,
Duce să ajung de-Urbino.
Știi că tronul e rîvnit
De atîția prinți din preajmă.

FABIO

Cel care și-a pus ființa,
Pentru tine-n jocu-acesta,
Îți va arăta și calea
Ce va duce la izbîndă.

---

[1] *Medici :* veche familie guelfă din Florența ; a jucat un rol preponderent în istoria Toscanei din secolul al XV-lea pînă în secolul al XVIII-lea. *Ducele cel Mare* pomenit aici este Laurentiu al II-lea de Medici (1492—1519), care a primit în 1516 investitura ducatului de Urbino. Fiul său natural, Alexandru, a fost primul duce al Florenței, și fiica lui, Caterina, a devenit soția lui Henric al II-lea, regele Franței. Alexandru, eroul piesei lui Lope de Vega, este, așadar, fratele acestui Alexandru de Medici, ducele Florenței.

Iară tu, îndrăgostitul,
Eu, jucînd un rol plăcut...

ALEXANDRU

Care ?

FABIO

De mijlocitor ;
Pe palatul din Urbino
Noi vom pune în curînd
Şi blazonul de Medicis.

ALEXANDRU

Îţi voi da...

FABIO

Nu-ţi cer nimica ;
Slujitorul celor drepţi
Are-n slujba lui răsplata.

Sfîrşitul actului întîi.

ACTUL AL DOILEA

În parcul palatului ducal.

Intră Diana cu pălărie și înfășurată într-o mantie. Alexandru, Fabio și Laura. E noapte.

SCENA I

Diana, Alexandru, Fabio, Laura.

DIANA

E ceasul de plecare ?

ALEXANDRU

Ne spune Fabio că zorii s-au ivit.

FABIO

Grăbește-te,
Căci aurora crește-n zare,
Și-al soarelui mormînt a și pălit.

LAURA

Ce tot îndrugi ? Vorbește pe-nțeles.

FABIO

Am spus că zorii nici nu știi cînd ies.

DIANA

O, Alexandre, este-a treia noapte
De cînd în parc, aici, ne întîlnim,
Doar Fabio și Laura
Această taină-a noastră o cunosc,
Pînă-n minutul fericitului sfîrșit.

LAURA

Tu, Fabio-nțelegi pe unde pier
În carul lor luceferii din cer ?

FABIO

Ar trebui să sune-n boltă ora
Cînd fiica zilei, Aurora,
Va trage iar cortinele de ceață —
Împrăștiind lumină-n dimineață.

LAURA

Vorbește pe-nțeles, nu bîiguieli.

FABIO

Nu-i vorba clară ?

LAURA

Nu.

FABIO

Dar ?

LAURA

Aiureli !

ALEXANDRU

Eu am știut, Diană minunată,
Că-ngrijorarea ta adevărată
Era nu cum arăt, ci-ascunsa-mi
minte.
Acuma crezi că spun și în cuvinte
Ce simt, și simt ce spun ?
Ca un prieten, sau ca soț sînt bun ?
Eu orice soartă aș avea, cu tine,
Îmi dau oricînd vieața, și mi-e bine.
Și dacă-atent m-ai cîntărit
Dă-mi numele de soț,
Sau de iubit.

DIANA

Temîndu-mă la fel, îți cer la fel.
Tu, prima oară m-ai văzut nițel
(Și asta-nseamnă mult pentru iubire)
Că sînt stîngace și puțină-n fire,
Și amintirea ar putea să ție
Această neplăcută stîngăcie.

ALEXANDRU

Și crezi, Diana, că-n aceste nopți
De cînd, vorbind, ne-apucă dimineața,
Înțelepciunea-n care gîndu-ți porți
Nu-mi luminează áltfel gîndul, viața,
Și n-am văzut că trupul tău gingáș
Ascunde-o piatră rară a gîndirii ?
Că sufletul și chipul tău iubit
Sînt ca-ntr-un vas de aur un vin
neprețuit ?
Și nu-nțeleg cum într-un sat
Atîta-nțelepciune-ai adunat.

DIANA

O, mîndre Medici, dacă îmi placi
Tu mintea cu ființa ți-o împaci,
Ca un inel de aur care-nchide
Un diamant cu adîncimi limpide.

LAURA

Acum, de sînteți înțeleși,
Priviți cum arborii cei deși
Aruncă umbre, luminați de zori,
Se vede-ntreg covorul larg, de flori,
În care ca-ntr-o apă neclintită
Lumina se răsfrînge înmiită.

FABIO

Nenumărate-a' păsărilor neamuri,
Ascunse printre-nmugurite ramuri,
În triluri mii salută zorii.
Au nu vi-i teamă că acum
Pot să vă vadă iarăși peții?

ALEXANDRU

Tu nu cunoști, prietene, iubirea!
Căci pînă inima dorită nu o ai
N-auzi, nu vezi nimica, nicăirea!

DIANA

Nici să vorbim cu-nțelepciune
N-o să putem mereu, oricît dorești.
Unde-i iubire, și invidii sînt,
Că se ridică pînă-n slăvi cerești
Și intră pînă-n funduri de pămînt.

ALEXANDRU

Îndemînarea singură-ar putea
Vreun mijloc să găsească, să ne scape
De pizma-nveninată, rea,
S-o-nșele, să ne-aducă de țelul nostru-
aproape.
O, spune-mi, ce-aș putea să fac anume?

LAURA

Fugi, repede, că vine lume !

ALEXANDRU

Atîta de devreme ?

FABIO

O, ispită !

LAURA

Ce oarbă e iubirea-mpărtășită !

DIANA

De fericire, n-am zărit
Că soarele ne-a și privit.

ALEXANDRU

Eu, nevăzînd pe boltă stele,
Credeam că-n ochii tăi lucesc și ele.
Adio, doamna mea !

Alexandru și Fabio fug. Intră Teodora și Fenisa și, la început, discută amîndouă.

SCENA A II-A

Diana, Laura, Teodora, Fenisa.

TEODORA

(către Fenisa)

Erau bărbați ?

FENISA

(către Teodora)

Păi nu-i vedeți grăbindu-se-n neștire
De noi, din dulcea șoaptă, speriați ?

TEODORA

Aud o cheie-n poarta de ieșire.

FENISA

Ce goană ! Ne-a lăsat doar în priviri
Mantia-i aurită, izgonitul,
Ca mărturie că din zeci de inși
E unul care e iubitul.

TEODORA

Și dacă, totuși, nu-i străin de casă,
Iubitul tainic ce-l văzuși și tu ?
Eu bănuiesc, și-ți spun, că sînt geloasă,
Pe Julio că-i face curte.

FENISA

Nu !
Ea are doar obraz frumos, și-atît !
Dar mintea ei se-nțepenește,
Și-amorul ei ar fi schilod și-urît.

TEODORA

O, asta nu mă liniștește !
Dacă natura nu ți-a dăruit
Nici frumusețe, nici înțelepciune,
Fiind bogat, pe loc le-ai dobîndit.
Pe Julio al meu, orice mi-ai spune,
Îl văd cum gîndul de mărire-l duce.
Nădejdea iar în calea lui se-aține,
Din nou se vede în Urbino duce.

FENISA

Cît n-am văzut nimic, tăcem, mai bine.

TEODORA

Frumoasa mea Diana, în grădină
E-o dimineață de iubire plină.

Manta, vălul ce-l ridici,
Îmi spun c-ai stat întreaga noapte-aici.
Și am văzut pierind în dimineață
O mătă aurie prin verdeață.
Ai stat de vorbă, oare, c-un bărbat?
Cum? Sfatul meu cel bun l-ai și uitat?

DIANA

O, doamnă, sînt o proastă din popor,
Și înțeleg cam greu, și uit ușor.

TEODORA

Nu vezi că-n felu-acesta — cum să-ți spun —
Jignești noblețea sîngelui străbun?

DIANA

Mi-ai spus să am de toți bărbații frică.
Dar decalogul îl cunosc de mică
Și-l cred mai bun ca orice sfaturi bune.
„Tu să-ți iubești aproapele — ne spune —
Întocmai ca pe tine însuți." Nu?
Deci sfatul ce-l dăduseși tu
Era greșit, nechibzuit prea-bine.

TEODORA

De vrei așa, iubește-mă pe mine.

DIANA

Nu știi prea-bine legea sfîntă ce e:
„Aproapele"-i bărbat, și nu femeie.
Eu, Teodora, chiar acum te rog
Să nu mai calci pe sfîntul decalog.

TEODORA

Eu nu doresc, cu sfaturile mele,
Decît ca vreun bărbat să nu ne-nșele.

DIANA

Să nu te temi.

TEODORA

Ei știu, șireți, s-aștepte
Și-nșală chiar femeile-nțelepte :
Dar dumneata...

DIANA

De mult ce-s înșelate
Femeile din lumea asta toate,
Tot ei, deștepții de bărbați,
Pînă la urmă-s înșelați.

FENISA

Cuvîntul ăsta nu prea-i nerozie !

DIANA

Dar, Doamne sfinte, spune-ți-mi și mie :
De ce îi tot bîrfiți atît de greu ?
Nu-s ei cei ce ne apără mereu ?
De cînd deschidem ochii-n lumea asta,
Nu tații duc povara și năpasta,
Și greul muncii nu îl duce tata ?

FENISA

Alteță, Curtea este-aproape gata...

DIANA

Podoabe, rochii, jocuri, voaluri fine,
Pentru femei le-alegem, pentru cine ?
Și-apoi, deși din nou vă supărați,
Nu pentru noi în luptă-atîți bărbați
Cu zîmbetul pe buze au murit ?
Cel ce iubește-i drept a fi iubit !
Cel ce cu spada și-ocrotește soarta,

Şi pentru noi îşi pune-oricînd şi viaţa,
Ca să ne dea-ngrijirea, casa, hrana...

TEODORA

Să ştii că sînt atîţi bărbaţi, Diana,
Ce ne iubesc atîta cît durează
A frumuseţii noastre rază,
Şi ne ucid cu gelozia lor!
Ei cred că viaţa este-un drept al lor
Iar noi în casă stăm, ca-n închisoare.

DIANA

Tot ce condamni îţi place foarte tare.
Hai, Laura, veşmîntul de mi-l schimbă.

LAURA

(către Diana)

Ai spus cam mult...

DIANA

(către Laura)

Mă cam mînca pe limbă.
N-am mai putut să-mi ţin în taină gîndul.
E slobod, i-a venit o clipă rîndul.

Diana şi Laura pleacă.

SCENA A III-A

Teodora, Fenisa.

TEODORA

(către Fenisa)

În numai patru zile, cum se poate
Diana să gîndească-aceste toate?

FENISA

(către Teodora)

Obîrşia-i înaltă, am credinţa
Că-i va învinge şi nesăbuinţa.

Teodora şi Fenisa ies. Intră Julio.

SCENA A IV-A

O sală în palat.

Intră Julio.

JULIO

(sieşi)

O, gîndurilor, faceţi loc
Acestui gînd ce astăzi vine.
Şi cumpăniţi, o dat' cu mine,
Ca într-o cumpănă de foc,
Ce este rău şi ce e bine.
Şi dacă v-am întors acum
Din vechiul şi ştiutul drum,
Vă cer, îndatorat, iertare,
Căci mintea cea neiertătoare
Alege rău de bine-acum.
Eu ochii pus-am pe Diana
De cînd la Curte a venit.
O, nu-s de fel îndrăgostit
Deşí-i frumoasă chiar, sărmana,
Dar dreptul ei e consfinţit,
Şi eu voi cîştiga prin ea
Tot ce-am pierdut aici, cîndva.
Nădejde nouă-n pieptu-mi, vino !
Căci toată străduinţa mea
E-atîta : duce de Urbino !

Intră Teodora.

SCENA A V-A

Julio, Teodora.

TEODORA

Tu, Julio ?

JULIO

O, nu-n zadar
În preajma ta cresc numai flori
Îmbătătoare în culori
Și-n cale ți s-aștern în dar.
În triluri de privighetori
Se-nfășură întreaga vară.
Acum ești tu, din ram în ram,
Privighetoarea noastră rară,
Și cîmpul și văzduhul, iară,
Și dragostea ne cîntă-n geam.
Și fericit de ce n-aș fi
În ziua asta fericită ?

TEODORA

La fel în juru-mi aș privi,
O, dacă-aș fi și eu iubită !
Venisem să mă plimb pe-aci
Și-am întîlnit-o pe Diana,
Rîzînd, și foarte vorbăreață.

JULIO

Cuvîntu-i lațu-n care proștii
Arama și-o cam dau pe față.

TEODORA

Să știi că s-a trezit la viață.

JULIO

E ca o marmură în care
Natura-a-nțepenit tipare

Cu-atît de strîmbă-arhitectură,
Că și Camilo azi înjură
Și c-a adus-o rău îi pare ;
Și-ntreg Senatu-i rușinat
Și nu-i prea vine la-ndemînă
De-a pune-o ástfel de stăpînă
În fruntea unui mîndru stat.

TEODORA

Eu trebuie să plec ; e ora
Cînd trebuie să fiu cu ea.
Te las.

Teodora iese.

SCENA A VI-A

Julio singur.

JULIO

Și eu te las, Teodora,
Și am să ți-o și spun cîndva.
Dar nu acum ; cînd mintea mea
Vrea pe Diana s-o atragă
Ca planul meu să iasă bine.
Dar cînd mă va iubi pe mine
Înțelepciunea lumii-ntreagă
Va străluci în ea, știu bine.

Intră Camilo.

SCENA A VII-A

Julio, Camilo.

CAMILO

Să știi, mă bucur că ești singur,
Vreau să vorbim noi înde noi.

JULIO

Prietenia ta, Camilo,
Știi cît de mult o prețuiesc.

CAMILO

Și dacă între noi Teodora,
Cît am dorit-o amîndoi,
Lăsat-a umbră de discordii,
Să nu lăsăm ca-n noi trecutul
Să-nvie iar nechibzuința,
Doar sîntem neamuri, și prieteni;
Și dragostea pentru Teodora
E azi pierdută în uitare.
Vorbit-am, tocmai, cu Diana
Și-mi pare c-am văzut la dînsa
O judecată, nu-nțeleaptă,
Dar judecată sănătoasă.
Era cu sfetnicul alături
Și întocmea răspuns acelor
Care-au pețit-o pe Teodora
Dînd scris că ei se pun chezași
Că statul nostru va-nflori...
Și-acuma, Julio, te rog
Să mă asculți cu luare-aminte.

JULIO

Cu luare-aminte?

CAMILO

Vreau să-ți spun
Că-n statu-acesta nu se cade
Să vie un stăpîn de-afară,
Străinul, doar, întotdeauna
Aduce după el primejdii.
Mai bine eu să fiu stăpînul.
Da, pentru a domni-n Urbino
Nu iau în seamă mintea proastă

A țărăncuței ce-i ducesă.
Eu n-o doresc nici ca să-mi scrie,
Nici sfaturi nu aștept să-mi dea,
De la femei nici nu iau sfaturi.
Dar tu, iubind-o pe Teodora,
— Și-ndrăgostitu-ntotdeauna
Să-și împlinească vrea iubirea —
Dă-mi ajutor în aste planuri.
Tu dragostea i-o ceri Teodorei,
Căci o iubești adînc, din suflet,
Iar gîndul meu e unul singur :
Să fiu stăpînul în Urbino.
De-mi dai acuma ajutorul
Și iau în mîna mea puterea,
Tot ce va fi al meu, averea,
Va fi și-al tău, prietenește.

JULIO

Îmi pare foarte rău, Camilo !
În multa-ți generozitate
Tu crezi că ar putea iubirea
(Cu-atît mai mult că-i prefăcută)
Să-nfrîngă-acea dorință-aprinsă
De-a fi stăpînul în Urbino.
Cînd o iubeam pe Teodora
Eram mișcat numai de gîndul
Că ea va moșteni ducatul.
Dar cînd aflai că e Diana,
O, spune-mi, cine-ar fi nebun
Să-și mute gîndu-n altă parte,
Să zvîrle-n pulbere nădejdea
Pe care o nutresc mereu
Și-o urmăresc cu neclintire ?
Și cine s-ar lăsa vrăjit
De cea mai mare frumusețe
Ce-ar fi creat-o-aici natura,
De cea mai rară-nțelepciune,
De trupul cel mai orbitor
(Aceste însușiri vînate
De cei cu mintea rătăcită !)

Încît să piardă un ducat,
În schimbul unor biruințe
Ce-au fost, de cînd le știu, fantasme,
Sau chiar păcate neiertate.
Sînt toate stele căzătoare,
Plăceri prea scurte, care-aduc
Căința binemeritată
Și socoteala ne'ndurată.
Da, pentru a-ți ajunge țelul
Prietenii poți a ți-i pierde,
Și-ar fi curată nebunie
Prietenia cu de-a sila.
Iubirea mea pentru Teodora
A fost o rece socoteală :
Cînd și-a schimbat norocul fața,
Iubirea s-a schimbat și ea.
Îmi place mult mai mult Diana,
Deși e proastă, necioplită,
Decît Teodora cea-nțeleaptă.
Un filozof a spus odată
Despre femeia măritată
Că-i pacoste nelecuită
Cînd, prea fudulă de-a ei minte,
Își joacă soțul ca pe sfoară.
Atît îi trebuie femeii :
Să nască prunci și să-i hrănească.
Diana e-ndestul frumoasă,
Va ști să crească pruncii mei.

CAMILO

De la prieteni, n-am visat
S-aud așa neobrăzare.
Răspunsul însă ți-a trădat
Prietenia-nșelătoare.
Dar ce-ar putea să aibă sfînt
Un om cu gînduri tăinuite
Și care calcă-un jurămînt
Făcut unei femei iubite ?
Dar planul tău e-un zbor de fum !
Teodora-ndată o să-l știe,

Căci îi voi spune chiar acum
(Tu meriţi orice josnicie,
Jignirea ta prea m-a durut !)
Şi pe-amîndouă-ai să le pierzi
Cum şi pe mine m-ai pierdut.

JULIO

Despre răbdarea mea ce crezi ?
Eu trebui' să te-ascult cuminte ?

CAMILO

Cu sabia vreau să-ţi vorbesc,
. . . . . .[1]
Nu mai avem şi-alte cuvinte.

Camilo trage spada.

JULIO

(scoţînd sabia)

Atunci, mi-e de ajuns răbdarea,
Mai am doar viaţa să-ţi ridic.

CAMILO

Cel care-şi apără onoarea
Nu ţine seama de nimic.

Intră Diana, Teodora, Fabio şi Marcelo, secretarul Dianei.

SCENA A VIII-A

Aceiaşi, Diana, Teodora, Fabio, Marcelo.

TEODORA

(vorbind cu Diana)

Acum se vede că poţi bine
Ca să conduci întregul stat.

[1] Text lacunar.

DIANA

Hei ! Ce-i cu voi ? Ce naiba faceţi ?

MARCELO

Aleţă, nu-i vedeţi ? Se bat !

DIANA

Marcelo, asta nu se cade ?

MARCELO

Cînd domnii au ceva-ntre ei,
Pe cîmp se-ncrucişează spade,
Şi nu aici în parc, pe-alei.

DIANA

Şi ce să fac, Teodora, spune ?

TEODORA

Să-i arestaţi.

DIANA

Dar or să vrea ?

TEODORA

La ordin vi se vor supune.

DIANA

Să le ordon, adică ?

TEODORA

Da.

DIANA

De săbii, spade, eu mă sperii.
Marcelo, fă-le o scrisoare

Și să m-asculte cavalerii,
Și să se ducă la-nchisoare.

FABIO

Ideea-i bună !

MARCELO

Care e
Pricína pentru bătălie ?

CAMILO

Ducesa noastră.

MARCELO

Și de ce ?

CAMILO

Noi amîndoi o vrem soție.
Cuvinte ne-am zvîrlit, semețe,
Și cearta s-a iscat deodată
Pe mîna nobilei altețe...

DIANA

O, nu, căci eu sînt măritată !

TEODORA

Cu cine ?

DIANA

Păi, cu dumneata !
Cum nu pot să iubesc bărbații,
Vei fi de-acum soția mea.

TEODORA

Mai bine, haide, împăcați-i !
Să fie-amici, ca pînă-acuma.

DIANA

Și te măriți cu ei, apói ?

TEODORA

S-au întrecut prea mult cu gluma,
Să uite totul, amîndoi.

DIANA

Ei doi să se căsătorească,
Cum sîntem eu și Teodora.
Vreau actele să se-ntocmească
Și voi să spuneți tuturora
Că eu cu ea m-am măritat !

(Aparte, către Laura.)

Problema mi se pare clară :
Vor toți s-ajungă, ne-apărat,
Stăpîni pe-această biată țară.

Intră Alexandru părînd că vine din călătorie.

SCENA A IX-A

Aceiași, Alexandru.

ALEXANDRU

Dac-am intrat, din întîmplare,
La dumneavoastră, nepoftit,
Eu respectuos vă cer iertare,
Dar soarta rea m-a prigonit.

DIANA

Ce-i asta, Fabio ?

FABIO

Eu, doamnă,
Să mor dacă-nțeleg ceva !

DIANA

(către Alexandru)

Și toate astea ce înseamnă ?

ALEXANDRU

Pot ști cine-i alteța-sa ?

DIANA

Sînt eu, dar cine ești, și spune,
Fără prea mult ocol ce vrei,
De vii așa, pe nepoftite,
Aici, printre curtenii mei ?
De ce-ai venit cu pinteni, oare ?
Sau, spune-mi, poate ești francez ?
Doar ei au pinteni la picioare
Pe cîmp, și-n casă, cînd îi vezi.
Sînt cavaleri de viță-aleasă,
Cei mai vestiți dintre bărbați,
De parcă sînt cocoși de rasă,
Cocoși fuduli și-mpintenați.

ALEXANDRU

Primejdia a fost prea mare,
La poartă-afară mi-am lăsat
Chiar calul mort.

DIANA

Ce rău îmi pare !
Să-l fi adus lîngă palat,
Aici ar fi murit mai bine,
Nu zău, de ce nu l-ai adus ?

JULIO

(către Alexandru)

Ascultă-mă, te rog, pe mine :
De ce-ai venit ? Și ce-ai de spus ?
Slăvita doamnă azi glumește.
De-o boală cruntă-a suferit,
Și rîde-acum, copilărește.

DIANA

O, nu-i așa ! El a venit
Să-mi deie numai ziuă-bună !
Și-mi place asta, negreșit.
Iar boala este o minciună.

(Către Fabio.)

Să vie-aici ! Ce îndrăzneală !
Se cam încurcă toată treaba.

FABIO

De n-o ieși la socoteală,
Zău, vremea mi-am pierdut
degeaba !

ALEXANDRU

O, splendidă Diana,
Întruchipare-a celei
Ce-n trei slăvite chipuri
De toți e adorată :
În ceru-albastru luna [1],
Jos, pe pămînt, Diana,
Și-a beznelor regină,
Mărita Proserpină ;
Tu ești, slăvită doamnă,
A codrilor Diană,
Și lună ești în țara
Ce-o stăpînești, ducesă,
Și chiar înveșmîntată
În văluri de mătasă,
Tu ești și Proserpina
Strălumînînd în beznă.
Se pleacă-n fața ta

[1] *Luna* : în mitologia greacă, Artemis (identificată mai tîrziu cu Diana romană) era pe rînd o zeitate lunară și zeiță a pădurilor, a vînătorii. Mai tîrziu, acestor atribute li s-au adăugat altele împrumutate de la zeități orientale adoptate : printre altele, prin contrast, și ipostaza de zeiță a beznei, a infernului — Proserpina.

Octavio Farnesio [1]
Ce-i frate bun cu prințul
De Parma și Plasencia.
Iubirea, ce domnește
Tirană peste inimi,
Și, mai ales, în Maiul
Cu lunca înverzită,
Cînd zburdă tinerețea
Uitînd orice povară,
În mîngîieri de soare —
Iubirea, spun, ce-și scaldă
Săgeata-n ochii negri
Ai unei preafrumoase,
Pe-ai mei i-a-nlăcrimat ;
Căci, despărțit de dînsa,
Eu port mereu în suflet
A dorului povară.
Nu fac asemănare
Cu ochii voștri, doamnă ;
Dar cînd iubirea-ar pierde
Săgețile vrăjite,
Ca ochii ei cei negri
N-ar fi săgeți mai bune.
Doi ani plătit-am birul
Iubirii fără seamăn ;
Dar nefiind asemeni
În nume și-obîrșie,
Nădejdea mea cea mare
De-a fi a mea soție
S-a spulberat, cu visul
Cel mare-al fericirii.
Și-aveam numai, arare,
Prin gratii furișată,
Vreo vorbă mîngîioasă,
Sau cîte-o dezmierdare.

---

[1] *Octavio Farnesio :* numele hispanizat al lui Octavio Farnese (1520—1586), duce de Parma, dintr-o celebră familie princiară italiană care a dat, între 1545 și 1731, suverani ducatului de Parma. În 1547, în urma asasinării tatălui său, Pietro, Octavio Farnese a ocupat tronul Parmei, dar Plasencia nu și-a putut-o recîștiga decît mai tîrziu. Aici, Alexandru își atribuie, pentru nevoile cauzei, numele acesta celebru.

Ca fluturele care
Aripile nu-și arde,
Dădeam numai tîrcoale
Luminii orbitoare.
Părinții socotit-au
Ca s-o mărite silnic,
Și-a trebuit, o, ceruri,
Să fie-ascultătoare.
Eu, ce-o iubeam nebun
Și îmi pierdeam iubirea —
Nu viața mi-am pierdut-o,
Ci mi-am pierdut răbdarea ;
Văzîndu-mă iubita
Atît de hotărît
Să-i nimicesc bărbatul,
Mi-a stîmpărat avîntul
Spunîndu-mi multe vorbe
Ce, vai, se-adeveriră,
Mi-a potolit oftatul
Și plînsul mi-a oprit.
Abia trecuse, însă,
Cea mai amară nuntă,
Și dup-o săptămînă
Ea vruse să mă vadă,
Era o noapte-adîncă,
Cu ploaie ca de zgură,
Încît părea făcută
Anume pentru taine.
Mi-am agățat în parcu-i
O scară de frînghie,
Și-nnebunit de doruri
M-am cățărat la geam.
Dormea buștean bărbatul,
Iar ea veghea, iubita.
A coborît, tiptil,
Lăsîndu-l sforăind.
Cînd i-am văzut ființa
Pe alba cărăruie
Ce-și șerpuia-n grădină
Panglica de nisip,

Picioarele-ocrotite
De mici pantofi de pluș,
Cu pași ușori ca vîntul,
Păreau tăiate-n perle.
Și oricine iubește
Prea-bine va-nțelege
Tot dorul meu de-atuncea,
Cînd ea mi-era aproape.
Cămașa ei subțire
Cu broderii flamande
Punea două mari pete
De-albeață pe icoană,
Din largile ei mîneci
Lăsîndu-mă să văd
Cerate brațe albe —
Și după portul nostru,
Se desfăcea la piept
Lăsînd să iasă-afară
Doi sîni mai albi ca crinul.
Atunci, pe soț din somnu-i
Onoarea îl trezește :
Oricine vrea s-o aibă
Nu trebuie să doarmă !
A pipăit alături
De el, în așternuturi ;
Răceala l-înfierbîntă,
Căldura îl îngheață ;
Cel ce-și iubește țara
Să știe că și-acolo
Nevasta nu-i ferită.
El sare-atunci din patu-i,
Și-și ia, în apărarea
Onoarei, vieții sale,
Și pavăza și spada.
Ghicește-nșelăciunea
Și către noi aleargă,
Căci știți că-ntotdeauna
Aleargă nenorocul.
Se ia cu mine-n spadă,
Dar furia cea oarbă

N-a îndrumat nicicînd
La bine-ndemînarea.
Și cum nicicînd insulta
Nu știe să se lupte,
El tot dădea cu spada
În gol și-n întuneric.
Și-nfuriat la culme,
Mi s-a zvîrlit în spadă
Stropind cu sînge proaspăt
Aleea din grădină.
Mi-am dus iubita-n brațe,
Pe jumătate moartă,
Și într-o mănăstire
În grabă am ascuns-o.
Dar cînd și-nalță zorii
Încinsa frunte-n ceruri,
Să plîngă nenorocul
Tronînd peste pămînt,
Vreo zece-ostași degrabă
Mi-au și venit acasă ;
Și frate-meu, el însuși,
M-a condamnat prea aspru,
Ca propriul său sînge
Să dea o pildă vie,
Dreptatea să-ntărească
În măreția-i aspră.
Se-apropia osînda,
Cînd vine-o fetișcană,
Chiar fată de primar,
Și-mi dă fără vreo vorbă
A închisorii cheie,
Și cea de la cătușe.
Și-apoi fugii, călare,
O, calul meu, sărmanul,
De rămînea în viață
Era un Ducipal [1] !
Și azi, în fața voastră,
M-aduse soarta-mi crudă ;

[1] *Ducipal* : deformare populară a numelui Bucefal, numele calului lui Alexandru cel Mare.

Fiţi îngerul meu, doamnă,
Mă dezlegaţi de soartă.
V-am spus povestea toată,
O, daţi-mi ocrotire!
Va fi mîndria voastră
De-a-mi alina durerea!

DIANA

Te crezi deştept, şi-ţi şade bine,
Deşi nu prea te-ai dovedit!
Înşelător făr' de ruşine!
Deci şi iubita ţi-ai minţit?
Curvar şi lacom de femeie,
Şi cît de bine zugrăvea
Cămaşa victimei, pe-aleie!
Cămaşă, de-áltfel, nici n-avea...
Halal privelişte, băiete!
Deci ai văzut cămaşa, hai?
Acelei prea-frumoase fete?
Ce semn mai bun că nu minţeai?
Zi, de-ăştia-mi eşti? Să piei
de-aicea!
E mult mai bine c-am aflat!
Ai vrea cu ducele de Parma
Să ne certăm pentr-un stricat?
Umblai după femei frumoase
La miezul nopţii-n parc, hai-hui?

TEODORA

Diana, cred că eşti nedreaptă,
Gîndeşte la durerea lui.

FABIO

El, doamnă, cere apărare...

DIANA

Îl iei şi tu sub scutul tău?
N-ai auzit de ce-i în stare?
Şi dacă a făcut mai rău?

FABIO

(lui Alexandru)

Ai încurcat-o, pare-mi-se...

ALEXANDRU

Am vrut s-o văd !

DIANA

Ce pușlama !
Să piei de-aici, viclean Ulise !
Nu-mi pasă de povestea ta !

FABIO

(către Diana)

Alteță, crede-mă ce spun,
Povestea e-o minciună-n lege !

DIANA

Mă rog, te cred ! Dar am să pun
Să-i tragă-o mie de ciomege.
Camilo, haide-acum cu mine,
Și Julio...

JULIO

V-ați mîniat !

DIANA

Ce-ai vrea ? Să-mi pară, oare, bine
Cînd văd asemenea stricat ?

Diana, Camilo, Julio, Marcelo ies.

SCENA A X-A

Alexandru, Fabio, Teodora.

FABIO

Voiam să-ți spun vreo trei cuvinte,
Dar Teodora ne-asculta.

Ei, ce-ți mai vine-acum în minte
Să scapi de-o ástfel de belea?

ALEXANDRU

Purtarea ei e-o nebunie,
Și dragostea n-are temei.
Și dac-așa va fi să fie,
Nici tron, nici frumusețea ei
N-au să mă-ndemne la iubire,
Tu spune-i, Fabio, și-apoi
Atins prea tare de jignire,
Plec la Florența înapoi.
Eu n-am să mă închin la chipu-i,
La nazurile ei mereu.

FABIO

Și cu ce daruri îți închipui
C-ai s-o îndupleci, domnul meu?
Dar să mă duc să văd, mai bine,
De-i supărată, și s-o-mbun.

Fabio iese.

SCENA A XI-A

Alexandru, Teodora.

TEODORA

Acum, că-s singură cu tine,
Vreau cine sînt și eu să-ți spun.

ALEXANDRU

O, doamnă, știu de mai-nainte
Și cer iertare, prea-smerit,
Că de la-ntîile cuvinte
Cu dumneavoastră n-am vorbit.

TEODORA

Te rog de mine să fii sigur,
De tot ce-ai spus, mîhnită sînt,
Și-ți stau alături, te asigur,
Ca să te apăr. Pe cuvînt!

Reapare Diana, ascultînd ce-și spun cei doi, și Fabio.

Și iartă tinerei ducese
Ne'ndemînarea și prostia.
Mai mult nu știe.

SCENA A XII-A

Aceiași, Diana și Fabio nevăzuți de cei doi.

ALEXANDRU

Ce să-mi pese
Dacă-i lipsește curtenia,
Sau dacă mintea ei gîndește
Ca Solomon cel înțelept [1]?
Dar m-am destăinuit prostește,
Și-asta mă doare, vă spun drept,
Și n-am să pot uita acestea...

TEODORA

Da, ai dreptate-n tot ce zici.
Pe mine m-a mișcat povestea
Cea tristă ce ne-ai spus-aici.
În mîna ta eu astăzi pui
Averea, casa mea întreagă.

DIANA

(aparte, către Fabio)

Ei, Fabio, acum ce spui?

---

[1] *Solomon cel înțelept*: rege iudeu (1032—975 i.e.n.), celebru în tot Orientul, datorită înțelepciunii sale.

FABIO

Doar dracu' să mai înțeleagă !

ALEXANDRU

Bunăvoința e prea mare,
Cu ce-aș putea să vă răspund ?

TEODORA

Diana ca moștenitoare
Nu-i sigură, n-am să-ți ascund.
Și dacă eu-s biruitoare,
Și n-ar fi mult pînă atunci,
De-mi dai și tu ajutorare,
Și-n lupta asta te arunci,
Te-oi răsplăti după dreptate :
Avere vei avea, cinstire,
Vor fi ca și-ale tale toate.

DIANA

(aparte, către Fabio)

E teamă asta, sau iubire ?

FABIO

E teamă doar, că n-o să-i iasă
Tot ce-a visat și-a plănuit.

DIANA

Fiind femeie, sînt geloasă.
Amorul mi-e primejduit.

ALEXANDRU

Vă rog răgaz o clipă-a-mi da,
Ca gîndu-n tihnă să se toarcă.

FABIO

(aparte, Dianei)

Acuma, din pricina ta,
Vrea la Florența să se-ntoarcă.

DIANA

Care Florența, ești neghiob ?
Cu ducele de Parma-i frate !

FABIO

Au fost scorniri, din bob în bob,
Minciuni au fost acelea, toate.

TEODORA

Octavio, te du cu bine !
Ca semn că mă vei răzbuna,
Și apărîndu-mă pe mine,
Vei apăra dreptatea mea,
Inelu-acesta ia-l în dar,
Și-ntr-una să gîndești că-nseamnă
Că ești apărătorul meu !

ALEXANDRU

Îmi dați prea multă cinste, doamnă !
Îl voi lua, ca legămînt
Că voi lupta, și fără preget,
Ca-n vremuri vechi, cu jurămînt
Eu veșnic l-oi purta pe deget.

DIANA

O vorbă doar de-a mai rostit
(Prea mult mă doare fapta asta)
Eu din sărite mi-am ieșit
Și nu mai pot s-o fac pe proasta.

FABIO

Mă duc la dînsul.

ALEXANDRU

Fabio, tu ?
Diana unde-i ?

FABIO

(aparte)

Taci, și lasă...

ALEXANDRU

Să-i spun mai bine totul ?

FABIO

Nu.
Ca o tigroaică-i furioasă.
Mai bine, zău, pe-aicea du-te
Și-n calea ei nu te-arăta.

Alexandru și Fabio ies.

SCENA A XIII-A

Teodora, Diana.

TEODORA

Diana, ești cam abătută...

DIANA

Da, sînt, și din pricina ta.
Mi-ai dat un sfat cîndva, Teodora,
Atunci cînd am venit aici,
Și văd că nu-l respecți de fel.

TEODORA

Eu ? Cum ?

DIANA

Mi-ai spus să-i ocolesc
Pe toţi bărbaţii, căci sînt răi.
Şi tu eşti cu bărbaţi într-una.
Şi astăzi chiar, de dimineaţă,
Cu mii de pilde-ai căutat
Să mă convingi de faptu-acesta ;
Eu gîndul nu ţi-l înţeleg,
Dar cred că vrei să mă înşeli.
Pot să iubesc bărbaţii, spune-mi ?
De cînd de sfatul tău ascult,
Sînt zile-ntregi de cînd nu fac
Nici după cum mă taie capul,
Şi nici cum inima mă-ndeamnă.
Ce-i dragostea, la urma urmei ?

TEODORA

Iubirea nu-i decît dorinţă.

DIANA

Atîta doar ?

TEODORA

Da, ca să aibă
Nădejdea noastră împlinire.
Iubirea este preschimbarea
A două inimi.

DIANA

Cum ?

TEODORA

E-un schimb,
Şi inima, lăsîndu-şi trupul,
În trupul altuia se mută.

DIANA

O, Doamne sfinte !

TEODORA

Ce te miră ?

DIANA

Cum să se mute-n trup străin ?
E cea mai mare născocire
A minții noastre omenești.
Dar, spune-mi, doi îndrăgostiți
De ce-ar putea să se despartă ?

TEODORA

Din gelozie.

DIANA

Asta ce-i ?

TEODORA

O bănuială, că iubitul
Iubește pe altcineva.

DIANA

Și dacă-așa-i ?

TEODORA

E o jignire.
Dar gelozia, doar, ea însăși,
E ca o umbră-n plină noapte
Pe care-un om și-o face singur,
Cu fiecare-a lui mișcare.
E-o zugrăveală depărtată
Făcîndu-te să crezi că-s munți
Niște zgîrieturi mărunte.
Tu n-ai trecut vreodată, iute,

Pe lîngă vreo oglindă-n care
Ți s-a părut că vezi pe altul ?
Asemeni este gelozia.

DIANA

Și astea toate-s gelozie ?

TEODORA

Nu ți-o doresc, ferească Domnul !

Teodora iese.

SCENA A XIV-A

Diana, singură.

DIANA

O, doruri scumpe de iubire,
Au cine v-au trimis la mine
Ca să doresc necunoscutul ?
Lui Fabio i-am spus, în taină,
Un braț puternic să-mi găsească,
Și, cînd credeam că l-am găsit,
Văd că minciună este totul,
Trădare și obrăznicie.
Mă hotărîsem să iubesc
Un cavaler atît de mîndru
Ca Alexandru, și acuma
Ce rău îmi pare, înșelată.
Și cine poate să găsească,
Vrînd fericirea, nenorocul ?
Și cine ar putea să fie
Și fericit și plin de jale ?
O, satul meu iubit ! O, dulcea mea cîmpie !
De gelozie-aș vrea să piară cel ce la Curte m-a adus !
O, lina mea însingurare,
În care ascultam doar zvonul

Pădurilor cu flori și păsări,
Cu rîuri repezi și cu gheţuri!
Minciuni și linguşeli, acolo
Nu întîlneam, nici trădători,
Și nici dispreţul de aicea
Cînd viaţa mi-e mereu pîndită
De spadă, sau de vreo otravă.
Eu nu ştiam, în sat, acasă,
Ce poate să însemne teama.
Acum, de umbra mea mă tem
Oriunde m-ar conduce paşii.
Acolo, toţi erau cinstiţi.
Aici, deştepţi nevoie-mare,
Și prin minciună vor s-ajungă
Mai sus decît s-au ridicat.
O, satul meu iubit! O, dulcea mea
cîmpie!
De gelozie-aş vrea să piară cel ce
la Curte m-a adus.

Intră Alexandru și Fabio.

SCENA A XV-A

Diana, Alexandru, Fabio.

FABIO

Întotdeauna cu codeală
Îndrăgostiţii se împacă.

ALEXANDRU

Jignire, ţîfnă, bănuială,
Plăcere cui poate să-i facă?
Chiar Fabio îmi spune, doamnă,
(Acum cînd eu, ne'ncrezător,
Văzînd cît de puţin înseamnă
Faţă de tine-al meu amor,
Am vrut să fac o cale-ntoarsă,
Să nu ne mai vedem de fel)
Mi-a spus să nu mă-ntorc acasă.

DIANA

Da, Fabio e plin de zel.
De l-aş vedea în streang îndată
Aici, de zidul părintesc,
Mi-ar fi onoarea răzbunată,
Şi-ntreg amorul meu prostesc.

FABIO

Aşa-i, e soarta cea mai bună.
Acesta-i preţul cuvenit
Pentru acel ce din furtună
Ţi-a scos în cale-un port ferit.
Dar dacă gîndurile tale
Sînt numai ţîfne femeieşti,
Cînd mintea o cam ia la vale
La orice bănuieli prostești,
O, spune dacă aducîndu-l
Pe Alexandru, te-am minţit.
Aş vrea să-ţi ştiu acuma gîndul.

ALEXANDRU

Diana, crede-mă,-n sfîrşit!
Sînt Medici, e-o născocire
C-aş fi Farnesio, şi nu-s
Nici vinovat de vreo iubire,
Nici urmărit, precum am spus.
Nici n-am ucis, şi nici nu este
Altă femeie-n viaţa mea.
Am spus şi eu doar o poveste.
Erau prea mulţi în preajma ta.

DIANA

De-ai vrut, cu minte înţeleaptă,
Ca să rămîi necunoscut,
De ce n-ai strecurat o şoaptă,
Ca planul tău să-l fi ştiut?
Cum, n-ai atîta agerime?

ALEXANDRU

Dar nu puteam să îţi vorbesc.

DIANA

Şi văd că în amănunţime
Cunoşti veşmîntul femeiesc.
Poveste-i doamna în cămaşă ?

ALEXANDRU

Voi spune tot, din fir-a-păr.
Chiar Laura a fost făptaşă.
Era spre zori, într-adevăr,
Cînd m-a lăsat lîngă fereastră
Şi, din grădină, te-am privit.
Era după-ntîlnirea noastră.
Pe tine, doar, te-am zugrăvit.

DIANA

Cu greu te cred. M-ai tulburat
Şi inima-a-nceput să geamă,
Eu tot ce-ai spus am ascultat
Şi, totuşi, totuşi, mi-este teamă.
Căci cel ce spune surîzînd,
De bunăvoie, o minciună,
Nu poţi ca să-l mai crezi nicicînd,
Chiar adevărul de-o să-l spună.

ALEXANDRU

Mai ştii atunci cînd am sosit
Ce planuri ne făcurăm, oare ?
De tot ce-atunci am plănuit
Eu fratelui i-am scris scrisoare,
Şi l-am rugat să-mi dea de zor
Ostaşi de-ncredere, armată,
Ca, stîndu-mi el în ajutor,
Să fii mai bine apărată.
La toate am primit răspuns.

DIANA

Arată-mi.

ALEXANDRU

Ai să vezi de-ndat'
Că el ne-ajută-ndeajuns
Şi tot ce-am spus e-adevărat.

Diana citeşte în timp ce Alexandru şi Fabio vorbesc.

O, Fabio, vreau să mă crează,
În deznădejdea ei de-acum
Ea are inimă vitează ;
Dar are doar duşmáni, duium.

FABIO

Da, are dúşmani cu grămada,
La Curte nu are temei.

ALEXANDRU

Iubirea, Fabio, şi spada
Le pun în apărarea ei.

Intră Julio, Camilo şi Teodora, rămînînd la început nevăzuţi de ceilalţi.

SCENA A XVI-A

Aceiaşi, Julio, Camilo, Teodora.

JULIO

(aparte)

Tustrei aicea ?

CAMILO

(aparte)

Asta-i bună !
Şi ea citeşte o hîrtie.

[TEODORA

(aparte)

Iar eu, văzîndu-i împreună
Mai c-aş muri de gelozie.] [1]

JULIO

(în şoaptă către Teodora)

Mai liniştită-acum îmi pare.

TEODORA

(în şoaptă către Julio)

De-am auzi ce naiba-şi spun!

DIANA

Sînt lămurită, din scrisoare,
Şi mi-a venit şi gîndul bun.
Cred şi ce-mi spui, şi ce-mi vei spune,
Ştiu, Alexandre, cine eşti.

ALEXANDRU

Dacă în gîndurile-ţi bune
Tu vitejia-mi socoteşti
Că s-ar putea să se măsoare
Cu tot ce-n sînge-am moştenit,
Îi voi zdrobi pe-aceia care
Atîta timp te-au duşmănit.
De dúşmani nici o teamă nu mi-i!

DIANA

Vei fi în veac de veac slăvit,
Ca un cuceritor al lumii,
Cînd lupta vei fi izbîndit,

---

[1] Pasajul între croşete lipseşte. Versurile au fost restabilite conjectural de Hartenbusch, unul dintre bunii editori critici ai teatrului lui Lope.

Și dacă fratele, cum scrie,
Va da un ajutor.

ALEXANDRU

El vrea
Prieten credincios să-ți fie,
Și grija ta o va purta.

FABIO

Eu cred că de-am putea aduce,
Dar netrezind vreo bănuială,
De la Florența, cîțiva oameni,
Chiar ce ne trebuie ar fi.

DIANA

Voi face cum va fi mai bine,
Ca oamenii să-mi stea de pază,
Și nimenea să nu pricapă.

ALEXANDRU

Cum crezi că poți să faci aceasta ?

FABIO

Tăceți ! În dosul unei uși
Vrînd să ne-audă orice vorbă
Dușmani de moarte ne pîndesc.

JULIO

Ne-a și văzut vicleanul Fabio.

CAMILO

Acum, că ne-au văzut, să mergem.

TEODORA

O, doamna mea !

DIANA

Tu eşti, Teodora !

TEODORA

Ai o scrisoare ? Ţii un sfat ?

DIANA

Mă simt chemată-atît de aprig
Către războaie şi armate
De cînd citit-am într-o carte
Ce spun bătrînele istorii
Despre femeile viteze,
Încît, pentru-a le semăna,
Am scris turcimii o scrisoare :
Ca-ndată ce o va primi
Să-mi dea-napoi Mormîntul Sfînt.
Ce vezi aici este răspunsul,
Şi-mi spune că nu vrea de loc.
Deci, m-am gîndit să strîng o oaste
Şi peste mări şi ţări să plec
Pînă departe, la Cairo.
Acum, mă sfătuiam cu-Octavio
Ce-mi da un sfat cam prostănac,
Precum să nu mă bat cu Turcul.

JULIO

Tot ce aud acum întrece
Toată prostia ei ştiută.

DIANA

Hai ! Scoateţi iute zece steaguri,
Şi trei sau şase mii de oameni !

ALEXANDRU

Alteţă, deşi fapta asta
E-o faptă sfîntă, şi-au făcut-o
Şi regii Angliei, şi-ai Franţei,
N-aveţi puterea lor, alteţă.

DIANA

Ce gingașă împotrivire !
Hai, Fabio !

FABIO

Și unde mergem ?

DIANA

Păi, la Cairo.

FABIO

Nu-i mai bine
Să mergem să mîncăm ? E timpul.

DIANA

Să merg la masă ? Lăncii, puști,
Alarmă vreau ! Sunați alarma !

JULIO

Teodora, haide după ea,
Și, vezi, nu face vreo prostie.

FABIO

Ce spui ?

ALEXANDRU

Eu zic că e isteață
Această născocire.

FABIO

Numai
Un pas e pîn' la nebunie.

CAMILO

Să-i facem deci pe plac !

JULIO

La arme !

Cu toţi, la arme !

TOŢI

Vrem război !

Sfîrşitul actului al doilea.

ACTUL AL TREILEA

O sală în palat.

Intră Alexandru, cu baston de general, și Marcelo.

SCENA I

Alexandru, Marcelo.

ALEXANDRU

Venit-au toți de-acasă ?

MARCELO

Da, oamenii se-adună
Și-și aranjează-acum culcușul.

ALEXANDRU

Vom aduna curînd o oaste bună,
Cu oameni care mai de care.
Echipamentu-i gata ?

MARCELO

E încărcat în care.

ALEXANDRU

Ce vești sînt din cetate ?

MARCELO

Se spune că-i dovadă de prostie
S-aduni mulțimea asta de armate
Visînd să duci cu turcii bătălie.

ALEXANDRU

Și cred că sînt turbați.

MARCELO

Spun că plătesc degeaba-atîți soldați
Pe care-i strînge-alteța-sa grămadă
Mormîntul Sfînt mai repede să-l vadă.

ALEXANDRU

Cît timp o apăr, și mi-a dat poruncă,
Sînt gata de-orice muncă,
Deși și mie o prostie-mi pare
Asemeni negîndită încercare.
Pe vremuri, cînd războiul își inclina
balanța,
S-au ridicat la luptă și Anglia,
și Franța,
Și Spania răzbunătoare,
Chemînd la luptă multele popoare.

MARCELO

Se spune că mereu pe drumuri vin
Soldații din Florența grăbind
către Urbino,
Și oștile-s atît de-apropiate
Că se zăresc de-acolo, din cetate.

ALEXANDRU

Ducesei am să-i spun, să știe bine.
Dar cine vine-ncoa' ?

MARCELO

Teodora vine.

TEODORA

Te văd, Octavio, în fine!
Viteaz și mîndru căpitan!
Curtean, erai atît de bine!
Dar ești mai chipeș ca oștean.
Și ești atît de mîndru-așa
Cînd știu că îmi aduci solie,
Încît o viață-ntreagă-aș vrea
Să-ți țin mereu tovărășie.
Marcelo, nu fi supărat,
O clipă singuri doar ne lasă.

MARCELO

Credința mi-ați cam ofensat,
Dar n-am să spun nimica, lasă.
Porunca de-a vă părăsi
Am s-o ascult ca pe-o povață,
Dar mai bănuitor voi fi
Decît de-aș fi rămas de față.

Marcelo iese.

SCENA A II-A

Alexandru, Teodora.

TEODORA

Farnesio, la mine vino!
Și dac-armatei ce-ai chemat
Pentru-o prostie, la Urbino
I-ai da un țel adevărat,
Eu știu și cine te așteaptă
În mînă țara să ți-o dea.

ALEXANDRU

Teodora, dacă ar fi dreaptă
Eu vorba ta aş asculta.
Dar oştile-adunînd aici
Dup-a ducesei fantezie,
(Deşi aşa e, precum zici,
Un timp pierdut şi nebunie)
Şi cum — şi faptul îl cunoşti —
Îi sînt dator cu ascultare,
Fiind mai mare peste oşti,
Ce-mi spui să fac ar fi trădare.
E-o nerozie să pornim
Acuma spre Ierusalim,
Însă Diana, ştii ce-a fost,
Mi-a dat aicea adăpost.

TEODORA

Şi dacă eu cîştig domnia ?

ALEXANDRU

Atunci, desigur, doamna mea,
De partea ta va fi armía.
Dar numai de va fi aşa.

Intră Diana.

SCENA A III-A

Aceiaşi, Diana.

DIANA

Cînd vrei de-Octavio să dai
Să-ntrebi Teodora unde umblă,
Iar tu, dacă te plimbi ori stai,
Octavio ţi-e ca o umbră.
Dar cred că el nu e bărbat
Şi-aş spune asta tuturora,
De-ar fi bărbat cu-adevărat,

Tu te-ai feri de el, Teodora.
Înțelepciunea ta-i degeaba,
Doar sfaturi știi să dai, deajuns.
Fugi cam încet, se vede treaba
Că mult prea des te-a și ajuns.

TEODORA

Cînd sfaturi îți dădeam, Diana,
Vedeam că nu știi ce-i iubirea ;
. . . . . .[1]
Voiam să-ți cruț dezamăgirea.
Acum ești áltfel, mai isteață,
Și nu-ți mai dau îndemn și sfat,
Femeia cum să facă față
Cînd stă de vorbă c-un bărbat.
Cum știi ce-s bune și ce-s rele,
Tu poți să le vorbești de vrei,
Ca să-i iubești, sau să te-nșele,
Nu ține, doar, numai de ei.

DIANA

Îmi dai acuma voie-n pripă
Ca să-ți ascunzi greșeala ta.

TEODORA

Cu-Octavio vorbind o clipă,
Nu te-nțeleg, greșesc ceva ?
Ești tot mereu răutăcioasă
De cînd venit-ai la palat.

DIANA

Acuma știu și eu mai multe
Și inima ți-am cercetat.

(Către Alexandru.)

Te rog să-mi ierți ieșirea asta,
Și fii aici binevenit.

[1] Text lacunar.

ALEXANDRU

Cel ce dorește să-ți slujească
În viață nu-și va fi dorit
O altă zi de fericire.
Am fost la dumneavoastră-n sat.

DIANA

Și l-ai văzut ?

ALEXANDRU

Făcui oprire
Cu gîndul de-a fi întrebat
Cum ați trăit în sat odată,
Și din pădure a venit
Alcino, bunul vostru tată.
Scrisoarea voastră i-am citit,
Și 6000 ducați dădui :
A plîns bătrînul fericit
Și-apoi după al vostru sfat
A strîns cinci sute de soldați
Din satele învecinate
Și numele vi l-a vestit
Prin casele de-acolo toate.

TEODORA

Octavio, bine-ai venit !
Aș vrea să fiu mai drăgălașă
Decît Diana mi-a vorbit.

DIANA

Am spus doar ce mi-ai spus și mie.

TEODORA

Octavio, noi mai vorbim.

Teodora iese.

SCENA A IV-A

Alexandru, Diana.

ALEXANDRU

Alteţă, sînteţi fără milă.
Tot ce vă vine-n gînd vorbiţi.

DIANA

Aşa-i, e tare sau fragilă
Voinţa noastră femeiască,
Iar eu nu sînt decît femeie,
Deşi femeie încă nu-s.

ALEXANDRU

Dacă Teodora mi-a vorbit,
Cînd eu mă îndreptam spre tine,
Ce pot să fac ?

DIANA

Să nu-i vorbeşti,
Eu n-am făcut acelaşi lucru
Cu Julio, şi cu Camilo ?
Şi las fără răspuns scrisori
Trimise de atîţia prinţi ;
Dar hotărîtă sînt : de-acuma
Nevoie nu mai am de tine,
Şi singură-am să-mi văd de treburi.

ALEXANDRU

Ascultă !

DIANA

Eu ? De ce s-ascult ?

ALEXANDRU

Dar trebui' să m-asculţi.

DIANA

Nu vreau.

ALEXANDRU

Ea mi-a vorbit.

DIANA

De ce-ai răspuns ? !

ALEXANDRU

De ce să tac ?

DIANA

Fiindcă mă supăr.

ALEXANDRU

Și dacă m-a oprit ?

DIANA

Să fugi.

ALEXANDRU

Să fug ?

DIANA

Da, ar fi fost mai bine.

ALEXANDRU

Dar cum să fug ?

DIANA

Cum ? Pe picioare !

ALEXANDRU

Tu eşti nebună !

DIANA

Şi tu prost !

ALEXANDRU

Eşti aspră, rea !

DIANA

Fiindcă iubesc.

ALEXANDRU

Eu, şi mai mult iubesc.

DIANA

Nu cred.

ALEXANDRU

De ce te superi ?

DIANA

Treaba mea !

ALEXANDRU

Curaj e ăsta ?

DIANA

Gelozie.

ALEXANDRU

Mă laşi să pier ?

DIANA

Ce glumă bună !

ALEXANDRU

Mă supăr !

DIANA

Iar eu, mă răzbun.

ALEXANDRU

Voi spune cine sînt.

DIANA

Ai spus-o.

ALEXANDRU

Eu ? Cui ?

DIANA

Ai spus duşmancei mele.

ALEXANDRU

Cîtă asprime !

DIANA

Asta sînt !

Intră Fabio.

SCENA A V-A

Aceiaşi, Fabio.

FABIO

Vitejilor, vin între voi
Să vă despart.

DIANA

Nu e de glumă.
Acum, să ştii, am terminat-o.

FABIO

A fost, oare, pe-aici Teodora ?

DIANA

Eu sufăr din pricina ei.

FABIO

Na ! Văd că pleacă-acum iubirea
Pe unde intră gelozia.
Ce vă priviţi atît de crîncen ?
De ce, cînd dragostea vă-mpinge
Să vă îmbrăţişaţi pe dată
Voi staţi cu braţele cruciş ?
Aşa-i, e foarte nimerit
Să pierdeţi vremea chiar acuma
Cu gelozii şi nerozie,
Cînd tot Urbino clocoteşte.

ALEXANDRU

Da, Fabio are dreptate.
Dăm înapoi, sau înainte
În hotărîrea voastră, doamnă ?
Poporul e neliniştit
Şi-ntîrziere nu încape.

DIANA

Cînd e-nţeleaptă gelozia ?
Mergi, Fabio, unde ţi-am spus
Şi vino înapoi la vreme,
Ca toţi duşmanii mei să creadă
Că pot să fie liniştiţi
Ştiind că oastea din cetate

Nu are nici un rost, afară
De nerozia mea adîncă.

FABIO

M-am dus, dar mai întîi aș vrea
Să vă-mpăcați.

DIANA

Eu l-am iertat
Dar să se ducă de îndată
Să țină pregătiți ostașii.

ALEXANDRU

Prea-bine știe cerul, doamnă,
Ce credincios îți sînt pe veci.

FABIO

Și în curînd vei fi deplin
Pe Teodora răzbunată,
Și gîndu-ți vei îndeplini.

Alexandru și Fabio pleacă. Apare Julio.

SCENA A VI-A

Julio, Diana.

JULIO

Cît nu văzusem în cetate
Atîtea flamuri de la noi,
Mi-am zis că nu-s adevărate
Acele zvonuri de război.
Urbino-ntreg neliniștit e
Și oamenii mirați se-ntreabă
De ce așa, pe negîndite,
Ai adunat în mare grabă
Această falnică armată,
Și-ai dat prilejul să se spună,

— Cum lumea e înspăimîntată —
Că toate astea nu-s a bună.
Aud că oștile viteze
Cu turcii-așteaptă să se bată
Ce-au îndrăznit să defăimeze
Senatul, țara noastră toată.
Eu pun întreaga mea ființă
În slujba voastră, mă socot
Al vostru veșnic în credință,
Puteți să-mi spuneți mie tot,
Ca unui rob ce vă adoră.

DIANA

Curînd Urbino va vedea
Ce-a spus iubita mea Teodoră
Mereu despre prostia mea.
Acuma turcii vin pe mare,
Și-s cu armata lor întreagă,
Și dacă strîng armată, oare,
Senatul crede că-i o șagă ?
Doar eu-s de vină-n toată țara,
Căci de m-aș fi căsătorit
În Parma, Milan, sau Ferrara,
Era mai simplu, negreșit,
Ca între soț și-armata turcă
Să căutați cu toți dreptate,
Și n-aș mai fi avut de furcă
Purtînd armata prin cetate.

JULIO

O, doamnă, vreau să vă spun drept,
Adeseori, atît de clar
Vorbiți, adînc și înțelept
Încît din ce în ce mai rar
Mai credem că din neștiință.
Aceste vorbe prea-gîndite,
Prostie lîngă chibzuință,
Curaj și țeluri împîclite
Alături nu se prea îndeasă.

DIANA

Da, eu le-am cam avut de-a gata :
Pe unele le am de-acasă,
Pe celelalte, de la tata.

Intră Teodora și Camilo.

SCENA A VII-A

Aceiași, Teodora, Camilo.

TEODORA

(către Camilo)

Dar cui nu i s-ar face frică
Văzînd în fiecare zi
Atîta oaste în cetate ;
Atîtea arme, tunuri, flamuri,
Atîtea tobe și trompete,
Și tunurile pregătite
Pe ziduri, sus, și la intrări ?

CAMILO

(către Teodora)

Teodora, cine tot mai crede
Că este proastă rău Diana
Își rîde-ascuns de toate astea.
Dar cine, altceva știind,
Și-nchipuie că poate este
Și sfatul unei minți istețe,
Ce pregătește în ascuns
Să pună mîna pe Urbino
Acela crede că-i minciună.

TEODORA

Vin Julio și cu Diana.

CAMILO

Halal prieteni !

TEODORA

E-o minciună.

JULIO

Ți-am spus ce cred, atîta, doamnă.

DIANA

Și ce văd rău în toate astea,
Că strînge-armatele Octavio ?

JULIO

Pe toți îi miră numai faptul
Că vrei cu turcii să te bați.

DIANA

Și vrei să-ți spun tot adevărul ?

JULIO

Atîta vreau.

DIANA

Dar vei păstra,
O, Julio, această taină ?

JULIO

Te voi sluji cum vrei.

DIANĂ

Mă tem
Că Teodora te iubește.
Ea e dușmana mea.

JULIO

O, nu,
Se uită-acum spre ea Octavio.

DIANA

El către ea, sau ea la el?

JULIO

Desigur, totu-i interesul
Să-l aibă ea de partea ei.

DIANA

Aş vrea să mă mărit, amice,
I-am spus şi lui Octavio gîndul,
Iar el, iubind-o pe Teodora,
Mi-a dat un sfat : să-mi fii tu soţ.

JULIO

Numai Octavio, desigur,
Doar el, noblețea-ntruchipată,
Putea să-mi apere nădejdea!
Ce gest, şi ce mărinimie!
Pe veci îi sînt îndatorat.

DIANA

Acuma, Julio, mă lasă,
Căci vrea Camilo să-mi vorbească.

Julio se depărtează de Diana.

CAMILO

Mărită doamnă şi stăpînă,
Tocmai vorbeam cu Teodora
Că-mprejurarea nedorită
Ce te-a silit să strîngi oştirea
Îşi are-ascunse alte rosturi.
Încrederea dacă ţi-o merit,
Ştiind că soarta a voit
Ca eu să te aduc la Curte,
De ce nu-mi spui ce gînduri ai
Cu oastea asta fără număr

Ce-n fiecare zi mai mult
Pe noi, pe toți, ne înspăimîntă.

DIANA

Azi văd că sînt mai înțeleasă,
Dar nu-ndestul să mă-nțelegi.

CAMILO

Mi-e teamă că enigma ta
E-asemeni sfinxului din Teba.

DIANA

Nu-s meșteră-n filozofie.
Sînt singură ; și sînt femeie,
Șireată nu-s, nici Artemiza,
Și n-am să pot conduce-o țară.
Octavio mi-a spus că-i bine
Pe tine să te-aleg ca soț.

CAMILO

E bine c-a-nțeles și el
Voința mea nezdruncinată.
Cu ce putere strălucită
Intra-n cetate azi cu oastea !
Nici în război, și nici în pace,
N-am mai avut un om ca el.
Dar ce-ai răspuns, frumoasă doamnă,
Acestui sfat prea-înțelept ?

DIANA

I-am spus că vreau ca în Urbino
Poporu-ntreg să te primească,
Și voi vorbi chiar în Senat
De dragostea ce ne unește.

CAMILO

De n-ar fi ăștia să ne vadă
Eu, în genunchi...

DIANA

Stai! Şi tăcere,
De ţii într-adevăr la mine.

CAMILO

Îi voi minţi pe amîndoi;
Iar tu atîta să trăieşti,
Încît să vezi din fiii noştri
O mare, nobilă putere.

JULIO

Camilo, ce ţi-a spus ducesa?

CAMILO

Puzderie de nerozii
Despre război, călătorie...
Nu-i altceva decît o proastă,
Şi n-avem ce să bănuim.

Intră Laura.

SCENA A VIII-A

Aceiaşi, Laura.

TEODORA

Femeie, proastă, nesimţită!

LAURA

Un sol al turcilor soseşte.
Cu strai persan, din brîu în sus,
Iar de la brîu în jos, un fel
De-mbrăcăminte arăbească,
Şi pentru-a fi un sol de preţ,
Pe la genunchi i-atîrnă greu
Un iatagan lăţit şi scurt,
Cu ciucuri aurii de fir.

Vrea să vă vadă.

DIANA

Să poftească

Dămi, Laura, și mie,-un scaun.

Laura vrea să iasă.

TEODORA

Stai, Laura.

LAURA

Da, doamnă.

TEODORA

Ce-i

Cu solul ăsta turc aicea ?

LAURA

Atîta știu, că-i sol.

TEODORA

Ce spui ?

LAURA

Mă duc să văd ce e cu el.

Laura iese.

SCENA A IX-A

Diana, Teodora, Julio, Camilo.

JULIO

Diana vrea s-adeverească
Prostia ce i-a năzărit
Cu oastea asta strînsă-n grabă,
Și-atunci s-a hotărît să-și facă
Ea singură un sol turcesc.

CAMILO

Sosește.

DIANA

Sînt cam tulburată.

Suită și în urma ei Fabio, îmbrăcat într-un veșmînt caraghios turcesc. Se întoarce și Laura.

SCENA A X-A

Aceiași, Laura, Fabio, suita.

FABIO

Alah să vă păzească veșnic!

DIANA

Bine-ați venit, turcia-voastră.

FABIO

Dă-mi tălpile să le sărut.

DIANA

Dar sînt lipite de picioare.

FABIO

Dă-mi mîinile.

DIANA

Dacă le dau
Cu ce mă-mbrac de azi-nainte?

LAURA

Alteță, dați-i și un scaun.

DIANA

De ce nu s-a gîndit să-l ia
Cu el de-acasă ?

LAURA

Nu se cade !
Vă rog să stați, domnia-voastră !

JULIO

Nu-i turcul, Fabio, Teodora ?

TEODORA

Da, a venit, la voia ei,
Cu haine-atîta de ciudate,
Încît abia de-l recunosc.

JULIO

Prostia ei e-acum vădită.
Atîta, și ar fi de-ajuns
S-arate marea-i nerozie,
Cum cred că nici nu are seamăn.

FABIO

(aparte, Dianei)

Pe Alexandru-acum, stăpînă,
Eu l-am lăsat cu pedestrașii,
Și înarmînd lîngă palat
Ostași cu flinte și cu suliți,
Iar el în fruntea lor se-nalță
Pe-un armăsar, ce scoate flăcări
Pe nări, cutremurînd pămîntul
Și sare atît de sus în aer,
Încît abia încape-n chingi.

DIANA

(cu glas tare)

Vorbește, solule, vorbește...

FABIO

Voi spune,-alteţă, mai departe :
Sultanul Mahomed cel mare
Ce-mpărăţeşte peste China,
Peste Dalmaţia, Tartaria,
Arabia şi Fontarabia [1],
Stăpîn pe-ntregul Orient
Din Persia pînă-n Galicia [2],
Prin Mustafa — acela-s eu —
Ducesă, astăzi te salută.

DIANA

La drept vorbind, sînt cam mirată
Că pe un drum aşa de lung
Nu ţi-ai pierdut atît salut,
Şi mai ales venind în grabă.

FABIO

(aparte, Dianei)

Zău, ăştia toţi au ameţit
Stînd să m-asculte.

DIANA

(aparte, lui Fabio)

Nu vorbi
Vreo vorbă care să trădeze.

FABIO

(aparte Dianei)

O, de l-ai fi văzut, stăpînă,
Pe Alexandu-n fruntea oştii,
Ca soarele strălucitor !

---

[1] In original *Fuenterrabía*, oraş spaniol al cărui nume apare aici evocat de *Arabia*.

[2] *Galicia* : e vorba de vechiul ţinut spaniol.

DIANA

(cu glas tare)

Vorbeşte, solule, vorbeşte !

FABIO

(cu glas tare)

Trecînd pe la bucătărie
Simţii un miros de slănină
Că îmi lăsase gura apă.

DIANA

Arabii-nfulecă slănină ?

FABIO

Da, şi mai trag şi cîte-o duşcă,
Cînd nu-i observă Mahomed.

DIANA

Slănină beau ?

FABIO

Nu, beau rachiu.

DIANA

Vorbeşte, solule, vorbeşte !

FABIO

Ieşea sultanul din moschee
Cînd a primit scrisoarea ta,
Era de faţă şi Jarifa,
Scriai acolo c-ai de gînd
Să iei prin luptă Palestina,
Sfinţita ţară-a legii tale,
Şi îi spuneai că strîngi armată
Şi-ai scris pe flamurile tale
Un C şi-un T, care înseamnă
Că vrei război contra Turciei.

Scriai că vei sfărma și Meca,
Unde atîrnă afumată
O pulpă-a marelui profet.
Scriai să-ți dea tribut pe an
O sută de femei maúre :
Cincizeci să fie-nveșmîntate
Cu-atlaz și stofe persiene,
Cincizeci purtînd numai cămașă.
Și șase elefanți albaștri,
Și zece mînji mai gălbiori :
Întîii încărcați cu ambră,
Cu pînză céilalți, și postavuri.
I-ai scris că áltfel, de-azi încolo
Rupi orice pace, și-i declari
Război, și-ai dat ca mărturie
Mănușa ta din fir de fier.

(Aparte.)

Știi, la plecare, Alexandru
Mi-a spus atîta : c-ar dori,
Cînd toată oastea va fi strînsă,
Să vină-aici.

DIANA

(aparte, lui Fabio)

E viața mea.

(Tare.)

Vorbește, solule, vorbește.

FABIO

Sultanul, ascultînd scrisoarea,
L-a supărat obrăznicia,
S-a tras puternic de mustăți,
Și-atît de rău s-a mîniat
Încît, umflîndu-se prea tare,
Șireturile i-au plesnit
De la pantofii lui de pînză.
Și-apoi mi-a poruncit acestea :

Să plec fără întîrziere,
Și unde nu sînt cai de poștă
Să-nchiriez cîte-un catîr,
Ca ajungînd aici, la tine,
Alteță, să nu-ți spun nimic.
Porunca eu am ascultat-o
Și-acum mă-ntorc în Anatolia [1],
În Caramania și Bruxelles,
Sicilia, Sierra Morena,
Acolo, supărat, sultanul
Vrea să-i aduc un butoiaș,
Plin cu măsline de Sevilla.
Și, cum la noi nu se găsește —
Și șase coți cîrnați de porc.
Am spus, și cerul te-aibe-n pază,
Te-nduplece ca să-mi dai voie
Să fac și eu negoț pe-aici,
Cu potîrnichi și niște iepuri,
Cîrnați de porc și vin gustos,
Să mă întorc bogat acasă ;
Iar ție, dacă vrei, ți-oi vinde
Numai cu jumătate preț.

Fabio iese cu suita. O dată cu ei și Laura. Intră Marcelo.

SCENA A XI-A

Diana, Teodora, Julio, Camilo, Marcelo.

DIANA

Marcelo !

MARCELO

Doamnă !

---

[1] Fabio amestecă la-ntîmplare nume de localități, ținuturi, munți din Asia și Europa, prezente în versuri, numai datorită sonorității lor „exotice".

DIANA

Spune-mi : oare
Ar fi cam necuviincios
Să pun s-omoare solul ăsta ?
Ai auzit, doar, ce mi-a spus.
Sau să îi dau cîteva daruri
Să aibă pentru drum ?

MARCELO

Eu cred
Că-i drept să umble-oriunde liber.

DIANA

Purta arabul ăsta doliu ?

TEODORA

(aparte, lui Julio)

De-acum n-am nici o bănuială,
Știu bine că voi izbîndi.

JULIO

Iar eu, Teodora, pot cu greu
Să-mi stîmpăr rîsul ce mă-neacă.

CAMILO

Bat tobele. Nu-ți fie teamă :
Aceea care vrea să creadă
Că servitorul ei e turc
De nici un rău nu este-n stare.
Să mergem să vedem cum vine
Octavio cu pedestrașii.

JULIO

El, cel puțin, cunoaște strașnic
Întreaga artă ostășească.

Julio, Camilo și Marcelo pleacă.

SCENA A XII-A

Diana, Teodora.

DIANA

Teodora !

TEODORA

Doamnă !

DIANA

Vreau un sfat :
Ce-ar fi poruncă dac-aş da,
Cum goarnele tot au sunat ?

TEODORA

Şi ce poruncă ?

DIANA

Uite-aşa :
Femeile din ţară, toate,
Doar pantalonii scurţi să-i poarte,
De-s fete, sau sînt măritate.

TEODORA

E o idee bună foarte !

DIANA

Am face şi economie
La rochii şi mantii, ce zici ?
Şi-apoi, aşa îmi pare mie,
Dorinţele vor fi mai mici !
Căci tot ce vezi mereu-nainte
E-un lucru mai puţin rîvnit.

TEODORA

O, ce pătrunzătoare minte !

Teodora iese.

SCENA A XIII-A

Diana, singură.

DIANA

Acum, Teodora a ieşit;
Hai, Alexandre, grabnic vino
Cu oastea fluturînd drapele,
Biruitor intră-n Urbino
Dînd capăt aşteptării mele!
Azi, firea-mi poate să renască,
Nestingherită, ca-n trecut.
Hai, vino, mintea mea firească,
La liniştea ce-ai cunoscut!
Apari, firească-nţelepciune,
Din temniţele unde-ai stat,
Şi capăt silniciei pune,
Şi gîndului încătuşat.
Căci la femei, cu prisosinţă
E darul — proaste de-a părea,
Încît, dintr-o obişnuinţă,
Ajunge adevăr sadea...
Şi dacă-i trist din cale-afară
Un ceas măcar să pari un prost,
Cel care-i prost o viaţă-ntreagă
Mai are-n lumea asta rost?
Căci dacă de-un prieten, unii,
Cînd ştiu că-i prost, îşi cam bat joc,
Au nu se plictisesc nebunii
Cînd sînt cu proştii la un loc?

SCENA A XIV-A

O cîmpie. Tabără militară.

Intră Alexandru şi Fabio.

ALEXANDRU

Abia de pot să înţeleg
Tot ce mi-ai spus! Auzi idee!

FABIO

Acesta-i adevăru-ntreg !
Ciudată minte de femeie !

ALEXANDRU

Și ce va spune Curtea toată
Cînd adevăru-l va vedea ?

FABIO

E-o faptă-atîta de ciudată
Că mulți nu s-or încrede-n ea.
S-ar mai putea vreun om găsi
Să joace-atît de mult pe prostul ?

ALEXANDRU

Tu fapte-asemenea nu știi,
Dar ele-și au în lume rostul ;
Eu, altcîndva, de vrei, îți spun
Povești cu zeci de-ncurcături ;
Dar ce exemplu vrei mai bun
Decît în Sfintele scripturi,
Povestea regelui pe care
Într-una Saul [1] l-urmărea,
Și-ntotdeauna, la strîmtoarea,
Scăpa de sub pedeapsa sa...

FABIO

Ea proastă-a fost cu-nțelepciune,
Pînă să-i vină ajutor.

ALEXANDRU

Pe tine o să se răzbune,
Sau poate c-a uitat ușor...

---

[1] *Saul* : unul dintre primii regi evrei (1115—1055 î.e.n.)

FABIO

Venise-o dată o femeie
La preot, pentru spovedit,
Spunîndu-i că era cinstită.
El a întrebat-o, mai întîi,
De este fată, sau femeie.
Ea, cu privirile sfioase,
I-a spus, roșind, că este fată.
Și-apoi, spunînd ce-avea pe suflet,
Mărturisi și niște fapte
Cam pe alăturea cu drumul.
Și-i spuse preotul : „Păi, bine,
Țin minte că la început
Mi-ai spus că ești și-acuma fată..."
Ea a răspuns : „Părinte,-s fată,
Sînt fată-n casă la o doamnă..."

ALEXANDRU

Iar eu pricep din cele spuse
Că, așteptînd să izbîndească,
Diana a făcut pe proasta,
Și-ntreaga Curte a crezut-o.

FABIO

Mai bine zi că povestirea
Am scos-o eu, din capul meu,
Dar, iată, vine.

Intră Diana.

SCENA A XV-A

Aceiași, Diana.

DIANA

Mulțumesc
Celui-de-sus că am ajuns
Pînă la tine, Alexandre.

ALEXANDRU

Diana, poți să te încrezi
În singurul tău scut : în mine ;
Mi-aș da de mii de ori vieața
Decît să-ncapă-n mîini străine
Această țară ; și de-o pierzi
Toți laurii din lumea asta
Tot sînt ai tăi, căci ești viteză.

DIANA

Deși venit-am într-ascuns
Spre cortul tău, văzui în cale
Nu arme pentr-un pîlc de oameni,
Cum am crezut că adunat-ai,
Ci armele erau pădure.

ALEXANDRU

Da, doamnă, ai văzut aici
Muniții, arme și drapele,
Și rînduiala unei taberi
Ce doar porunca ta așteaptă.
Și-n timp ce tot se-orînduiește,
Din inimă te rog, Diana,
Ca în dreptatea luptei tale
Eu și mai mult să mă încred,
Și cum și alții, deopotrivă
Cu mine, au doar o dorință,
Te rog să-mi povestești de unde
Se trage-nalta-ți obîrșie.

DIANA

Bătrînul duce-Octavio, o, Medici, vestite,
Cînd fratele în lupta cea cruntă i se stinse,
— Ce-o duse-al Franței rege cu oștile călite
Conduse de viteazul britan, însă învinse —
Aduse-acasă-un înger cu pletele-aurite,
Cu ochi cum doar în ceruri sînt stelele aprinse,
Hortensia, nepoată, frumoasă-ntre frumoase,
Cum ne'ncetat Delfina, soția sa-l rugase.

Și tînăra contesă creștea aci-n palat,
Rîvnită de-o mulțime de principi mari în nume.
Ea însă la nici unul cîndva nu s-a uitat,
Și pentru duce, alta nu mai era în lume.
Iar, dup-un timp, ducesa muri, deși i-au stat
La căpătîi și vracii și doctori cu renume.
Și ducele își spuse iubirea cea ascunsă
(Căci dragostea își are o cale nepătrunsă).

Mergînd bătrînul duce cu ea la vînătoare,
— Cam înciudat că fata îl respingea într-una,
Și nu voia nici soață să fie, iubitoare,
Și nici să îi aline în pieptul lui furtuna —
Ajunse-ntr-o pădure cu beznă și răcoare
Și ceru-n nouri negri învăluise luna,
Cum Eros [1] pe Didona [2] odată-a-nvăluit,
De-a ei privire aspră pe drept cuvînt jignit.

Și astfel se pornise furtuna-nfricoșată
Ce-apasă-n orice suflet un cui de îngrozire,
Cînd roți fără de număr colindă bolta toată
Și se cutremur' stîlpii ce țin întreaga fire.
Fugiseră jivine în bezna mîniată,
Și păsările-n stoluri, cătînd o mîntuire,
Țipîndu-se pe nume, în multele lor neamuri,
Se-adăposteau, fricoase, ciorchini șezînd pe ramuri.

Urlau în ceruri tunuri de fier și de aramă,
Din piept de nouri negri țîșneau necontenit
Lungi fulgere-nroșite și tunete de teamă,
Și despicau tăria de-aici în răsărit,
Iar flăcări uriașe învăluiau de-o seamă
Și rămuriș de arbori, și ziduri de granit,
Și turle de biserici cu zid împrejmuite,
Dar de văpaia-ncinsă în ceruri neferite.

---

[1] *Eros* : în mitologia greacă numele zeului iubirii.

[2] *Didona* : legendara întemeietoare a Cartaginei, una dintre eroinele *Eneidei* lui Vergilius.

O peșteră pe-acolo, sălbatică, pustie,
Era în bezna deasă scobită într-o stîncă,
Din toată-mprejurimea ferită de urgie,
Cu mărăcini la gură, dormea în pace-adîncă,
Se povîrnea tavanul, sărată ghețărie,
Sub stîncile ce parcă creșteau și-acuma încă...
Prin crăpături, băltoace se prelingeau, murdare
Și broaște ghiftuite urlau, respingătoare.

Aici mi-a dat vieață, m-a zămislit, natura.
Cu sila ; prea-frumoasa Hortensia fu mamă,
Iar ducele, știindu-și purtării lui măsura,
Și vrînd vinovăția s-acopere, de teamă,
Cu jurămînt contesei pecetluindu-i gura,
A hotărît ca pruncul să n-afle cum îl cheamă.
El — spada, ca Enea [1] — Didonei, n-a lăsat,
Dar a rămas disprețul pe-un nume de bărbat.

Cînd m-a născut, sărmana mea mamă a murit,
Lăsîndu-mi nenorocul ca darul cel mai sfînt,
Înmormîntată-n codri de-atuncea am trăit,
Avînd, din prima clipă, și leagăn, și mormînt.
Și am crescut țărancă, nicicînd nu am ghicit
Că am și-o altă soartă să-ntîmpin pe pămînt,
Din obîrșia-mi naltă n-avui nici un cîștig,
Și n-am avut speranțe, ca-n vînturi să le strig.

Și, totuși, gînduri nalte în mine-au scăpărat,
Mi-au arătat cărarea prin zilele cețoase,
Și, cînd veni Camilo, ce lesne am schimbat
Pădurea în palate, postavul în mătase !
Tu, care-mi aperi viața, cu brațul de bărbat,
Liman al deznădejdii și vieții-mi furtunoase,
Deși vei fi în slavă același din trecut,
Ajută-mă, și ia-mă-n puternicul tău scut.

---

[1] *Enea :* prințul legendar troian, care, după căderea Troiei, a rătăcit pe mări și a abordat în Italia. În călătoria lui a cunoscut-o pe Didona

ALEXANDRU

Durere fără seamăn ascuns-ai în cuvinte,
Povestea ta ciudată și-atît de furtunoasă
Vedeam cum îți rănește aducerea aminte ;
Dar azi, din suferință, dreptatea o să iasă,
Și gloria cu tine va fi de azi-nainte,
Și va pieri din cale-ți pricina dușmănoasă :
Vei stăpini în pace, cu sufletul curat.

DIANA

Iar tu vei fi al celei ce inima ți-a dat.
Hai, Medici, viteze ! Ridică-ți mîndra spadă,
Azi împotriva celor ce țara mi-o sfîșie,
Și-a celor ce dreptății și-acum i-aduc tăgadă
În îndoieli țesute cu fir de viclenie ;
Vreau să m-ajuți în lupta cea grea, cu vitejie,
Ca ochii mei izbînda mai repede s-o vadă.
Un Medici alături de ai, și-i ceri un sfat,
Înseamnă că în ceruri un medic ți-ai aflat.

ALEXANDRU

Ce pot să-ți dau acuma ? Și cîte bucurii
Pot să-ți aduc, altetă ?

DIANA

Aș vrea să las deoparte
Prostia prefăcută.

ALEXANDRU

De ce mai întîrzii ?
Ostașii din Florența acum nu-s prea departe !
Vestită-n toată țara și-ntre femei vei fi !

DIANA

Iar tu vei fi și Cezar, și florentinul Marte.

FABIO

(aparte)

Eu nu voi fi nimica ?

DIANA

Nu îți făgăduiesc,
Pîn' nu sfîrșim cu bine și n-ajung ce rîvnesc.
Vreau să m-arăt, iubite, eu însămi înarmată,
Ostașii vreau să-mi simtă în rîndul lor prezența,
Pîn' ce ajung să-mi fie coroana mea redată,
Și-ajung la noi ostașii plecați de la Florența.

ALEXANDRU

Italică Belonă [1] ! Mulțimii te arată
Cu spada în Urbino, dar nu-ți uita prudența :
Văzîndu-te-narmată, vitează, înțeleaptă,
Să tremure-aceia ce altceva așteaptă.

DIANA

Hei, Fabio, aduceți arme !
O spadă, și-un pieptar de fier !

Intră Marcelo și slujitori înarmați. Scoțîndu-și pieptarul și iusta, Diana rămîne îmbrăcată într-o bluză bogată cu fireturi și un jupon cu falduri.

SCENA A XVI-A

Aceiași, Marcelo, slujitori.

MARCELO

Aici sînt armele, stăpînă.

DIANA

Dă-mi grumăjerul, mai întîi.

---

[1] *Belona* : în mitologia romană, zeiță a războiului.

MARCELO

Mai bine ți-ar fi stat acuma
Asemenea zeiței Venus.
Nu știu de ce te înarmezi.

FABIO

Dac-ai ieși în pielea goală,
Pe ochii mei că omenirea
Ar leșina de șapte ori.

DIANA

Hai, strînge grumăjerul bine !

ALEXANDRU

Te văd, și ochilor nu-mi cred.
De unde-ai învățat, alteță,
Printre castani și jnepi mărunți,
Printre-ale munților asprimi
Cu fagi și cetini îmbrăcate,
De unde-ai învățat să-mbraci
Armura, și-ți închei pieptarul
Cu catarame și curele
Bătute-n semne de victorii ?

DIANA

Nu-i greu, cînd ți-au lăsat părinții
Deprinderile să le ai ;
E prea de-ajuns să vezi o dată,
Cînd ești viteaz și înțelept.
Cînd domnul țării poruncește
Vre unui cavaler, la Curte
Crescut, printre podoabe, arme,
Și haine numa-n fir țesute ;
— „Te du la luptă", și se duce,
Și ajungînd în bătălie
Se-nfruntă crîncen cu dușmanul,
Că pare-un Hector [1], în urgie,

[1] *Hector :* unul dintre personajele *Iliadei,* erou troian.

De unde-a învățat să lupte ?
E limpede că-nvățătura
E moștenită din părinți :
La cei viteji, a doua viață.
Din suflet zboru-și ia avîntul.
Și împlinirile, din suflet.
Puterea stă în vitejie.
Înțelepciunea, în gîndire.
Curajul vine din nădejde.
Însuflețirea, din dorință.
Bravura s-a născut din inimi.
Și îndrăzneala, din mînie.
Aleasa vorbă, din prudență.
Și îndrăzneala, din dispreț.
Din fire e bunăvoința.
Plăcerile, din stăpînire.
Curajul, numai din dreptate.
Și liniștea, din gînduri limpezi.
Credința-i numai din iubire,
Mînia-i fiica geloziei.

FABIO

Ce spui de asta, Alexandre ?

ALEXANDRU

Parc-aș fi pus o clipă mîna
Pe-un fir subțire de izvor
Și-apoi, luînd-o la o parte,
Țîșnește furioasă apa
Încît, pentru-a ieși mai iute,
Pare că apa de sub stîncă
Împinge apa ce țîșnește.
La fel frumoasa mea Diana,
Păstrînd atîta timp tăcere,
Dezlănțuie și mai puternic
Zeiasca ei înțelepciune ;
Încît, cînd rînduiește-n minte
Tot ce voiește să ne spună,

Se îmbulzesc năvalnic gînduri
Între vorbire și gîndire.

DIANA

Vreau o oglindă.

ALEXANDRU

Bine zici :
Privește-te, deși nu cred
Că vei găsi că ești mai bine
Decît ești tu într-adevăr.

FABIO

Ce bine spada și-a încins !
Ce-or spune cei care-au văzut-o
Ieri proastă, iară azi vitează ?

ALEXANDRU

Vor spune că s-a priceput,
Jucînd pe proasta fără minte,
Să-nșele-atîția înțelepți.

DIANA

Îmi vine bine ?

FABIO

Minunat !

DIANA

Veniți cu mine. Port în piept
Un Medici, ca toți dușmanii
Să tremure de glasul meu.

Alexandru, Diana, Fabio, Marcelo și slujitorii ies.

SCENA A XVII-A

O stradă.

Intră Julio și Camilo.

CAMILO

Eu cred că ziua a venit
Cînd adevărul se va ști-n cetate.

JULIO

Urbino-ntreg va fi uimit
Văzînd prostia cea mai mare-n toate
Și ce dureri ducesa-i va aduce.

CAMILO

(aparte)

El se și vede în Urbino duce!

JULIO

(aparte)

El se și crede că-i stăpîn în stat!

CAMILO

(aparte)

Ce prost! Ce-amar s-a înșelat
Săracul Julio, visînd domnia!

JULIO

(aparte)

Camilo-și dă pe față nebunia,
Puțina minte-a lui, sărmana!

CAMILO

(aparte)

Nu bănuiește ce-a ales Diana!
Octavio făcut-a foarte bine
C-a sfătuit-o ca să-mi dea coroana.

JULIO

(aparte)

Octavio, cînd s-a gîndit la mine,
Și-a spus Dianei să m-aleagă soț,
A fost mai nobil decît prinții toți.

CAMILO

(aparte)

Octavio, tu, inimă curată,
Eu cum să-ți mulțumesc !? Cu ce
răsplată ?

JULIO

(aparte)

Octavio, pentru-al domniei nimb,
Pentru Diana, ce să-ți dau în schimb?

Apar Teodora, Laura și Fenisa cu bice, spade și pălării cu pene.

SCENA A XVIII-A

Aceiași, Teodora, Laura, Fenisa.

FENISA

De-aici putem vedea cum trece-oștirea.

TEODORA

Mă înfioară-al armei zăngănit.

LAURA

E plin de-avînt războiul ! Și simțirea
Se-nalță într-al tobei răpăit.

TEODORA

Dorința pînă astăzi tăinuită
Pe-Octavio îl vrea, și-acum o spun !

FENISA

E-o hotărîre bine chibzuită.

(Aparte.)

Ce proastă-i, Doamne ! Și ce gînd nebun !

LAURA

(aparte)

Ea crede că Octavio-i va da,
Cu sprijinul oștirilor, domnia.

TEODORA

Diana unde-și plimbă nerozia
De nu privește mîndra defilare ?
Dar să priceapă nu e ea în stare...

Intră soldați cu archebuze, tobe, steaguri. Alexandru, îmbrăcat ca general, Diana și Fabio, călări.

SCENA A XIX-A

Aceiași, Alexandru, Diana, Fabio.

JULIO

Octavio e generalul,
Dar cine e flăcăul chipeș,
Ce vine lîngă el, călare ?

CAMILO

Ce mîndru trup !

JULIO

Ce subțirel !

Bat tobele, în timp ce Diana se urcă pe o estradă.

TEODORA

Fenisa, nu știu ce să cred !
La tînărul acela zvelt
Se uită-acum întreg orașul,
Uimit, și parcă-ndrăgostit.

DIANA

Supușii mei, sînt eu, Diana.
Eu sînt stăpînă în Urbino,
Și-mi iau de astăzi stăpînirea.
Eu sînt ducesa și, pe drept,
Mi-a fost lăsată moștenire
Coroana care azi mi-o iau :
Nu-s nechemată să domnesc
Și pot să vă conduc chiar dacă
Cu mult mai mare ne-ar fi țara.
Aflîndu-mă între primejdii,
Și ca să-mpiedic uneltirea
Ce-n juru-mi o țesea Teodora,
Am îmbrăcat în straie simple
Gîndirile-mi pătrunzătoare,
Pînă în clipa cînd sosit-au
Aceste oști ce le vedeți,
Căci eu n-aveam de fel oștire.
Deci, ascultați, supușii mei :
Oștirea mea este cuvîntul
Pentru dreptatea mea cea dreaptă.
Aceste tunuri, șanțuri, porți,
Păzite sînt cu prisosință :
Și-acel ce-ar îndrăzni cumva
Să iște vînt de răzvrătire
Îi vor turna doar plumbi în piept.
Camilo, Julio, Teodora
Vor părăsi de-ndată țara,
Și asta pentru totdeauna ;
Așa cum sînt, le las viața.
Și joc cum și-au bătut de mine
Eu îndoit le voi plăti ;
Căci astăzi țara și-au pierdut-o,
Învinși și înecați de ură.
Lui Fabio, ce m-a slujit,
I-o dau pe Laura...

FABIO

O iau !

DIANA

Cu șase mii...

FABIO

De galbeni !

DIANA

Da !

FABIO

Hai, Laura, ce spui ?

LAURA

Eu spun
Că sînt a ta.

DIANA

Acest viteaz
E-un Medici. E Alexandru,
Și nu cum ați crezut, Octavio.
El este soțul meu iubit
Și mare duce de Urbino.

ALEXANDRU

Doar inima poate răspunde.

DIANA

Eu, din cununa ce mi-o pun,
Împart cu tine jumătate.

ALEXANDRU

Va fi de diamant și aur !

TEODORA

Ce groaznic ne-am mai înșelat !

JULIO

Da, proasta ne-a prostit pe noi!

FABIO

Astfel, se sfîrşeşte:
„Pentru alţii proastă,
Pentru ea deşteaptă!"
Şi, cum sînteţi cu toţi deştepţi,
Iertaţi dac-am greşit cumva!
S-avem şi noi o mîngîiere:
Poetul, fiindcă-a scris acestea,
Actorii, fiindcă au jucat-o.

Sfîrşitul comediei
Pentru alţii proastă, pentru ea deşteaptă.